

Svenskan i världen

*Betänkande av Utredningen om svenskundervisning
i utlandet*

Stockholm 2007

**STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR**

SOU 2007:9

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2007

ISBN 978-91-38-22692-6
ISSN 0375-250X

Till statsrådet Sten Tolgfors

Regeringen bemyndigade den 27 april 2006 chefen för Utrikesdepartementet att tillkalla en särskild utredare för att se över stödet till svenskundervisning i utlandet. Samtidigt beslöts om direktiv för översynen (Dir. 2006:46).

Med stöd av nämnda bemyndigande förordnades den 27 april 2006 generaldirektören Erland Ringborg som särskild utredare. Som sekreterare förordnades den 9 juni 2006 biträdande enhetschefen Monika Wirkkala.

Som experter förordnades den 28 april 2006 ambassadören Kjell Anneling, universitetslektorn Ulla Berglindh, departementssekreteraren Frédérique Lémery, redaktören Bo Löfvendahl, professorn Bo Ralph, enhetschefen Ulla Rylander och ambassadören Carl Tham.

Inom Regeringskansliet, FA/kommittéservice, har assistent Anita Arnell bistått utredningen med administrativt stöd. Textbearbetning och layout har utförts av kanslisekreterare Gunilla Malmqvist.

Utredningen om svenskundervisning i utlandet överlämnar härmed sitt betänkande *Svenskan i världen* (SOU 2007:9).

Stockholm i februari 2007

Erland Ringborg

Monika Wirkkala

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	11
1 Utredningens uppdrag och arbete	15
1.1 Uppdraget.....	15
1.2 Arbetet.....	16
2 Svenskundervisningen i utlandet – bakgrund, nuläge, tendenser	19
2.1 Historik	19
2.2 Stödet i dag.....	21
2.3 Svenskundervisningen – en översikt.....	29
2.4 Tendenser	66
3 Andra länders insatser för sina språk	67
4 Utgångspunkter och principfrågor	73
4.1 Mål och motiv	73
4.2 Mer aktiva insatser	76
4.3 Prioriteringar	77

5	Stödformer och organisation	83
5.1	Stödformer.....	83
5.2	Organisation	89
6	Resurser och genomförande.....	93
6.1	Resurser.....	93
6.2	Genomförande.....	94
Bilaga	Kommittédirektiv	95

Sammanfattning

Utredningens uppdrag har varit att – med utgångspunkt i ett brett Sverigefrämjandeperspektiv – se över det statliga stödet till svenskundervisning i utlandet på högskolenivå.

Svenskundervisning bedrivs i dag vid cirka 200 universitet och högskolor i över 40 länder. Bortsett från Finland, där ju svenskan är ett av de officiella språken, finns det största antalet institutioner med svenskundervisning i Tyskland och USA med 25–30 institutioner vardera. Det intresse för språket och landet som detta är uttryck för måste Sverige ta vara på. Att stödja svenskundervisning för människor i andra länder är en väg att främja svenska intressen. En förutsättning är dock att det i respektive lands utbildnings-system finns en grund för svenska insatser.

För Sveriges förbindelser med andra länder är det viktigt att det i dessa länder finns personer som förstår eller behärskar svenska. Det finns också ett mera allmänskulturellt skäl för att stödja svenskundervisning: Att synliggöra svenska språket och stärka dess ställning i andra länder bidrar till förståelse för de värden, traditioner och sociala mönster som kännetecknar det svenska samhället.

Sverige har intresse inte bara av undervisning i själva språket utan även av undervisning som rör det svenska samhället och kulturen. Med svenskundervisning avser vi undervisning både i svenska och om Sverige.

Vi ser det statliga stödet till svenskundervisning för icke-svenskar som en del av det allmänna Sverigefrämjandet. Svenska institutet (SI) bör även i fortsättningen ha det övergripande ansvaret för detta stöd. I ett brett främjandeperspektiv måste den svenskundervisning som bedrivs i skola och i icke-akademisk vuxenundervisning innefattas. Vi föreslår en kartläggning av dessa slag av svenskundervisning.

Vi föreslår att stödet till svenskundervisning ska vara en särskild verksamhetsgren inom SI med målet: *att stödja verksamhet som ger människor i andra länder kunskaper och färdigheter i svenska språket samt sprider kunskaper om svensk kultur och det svenska samhället.* För stödet till Finland bör det dessutom finnas ett särskilt mål: *att med utgångspunkt i Finlands historiska och kulturella band med Sverige öka medvetenheten i finskspråkiga miljöer om svenska språkets betydelse för det finländska samarbetet med Sverige och med övriga nordiska länder.*

De svenska intressena måste definieras tydligare än hittills och de måste också hävdas i förhållande till utländska universitet. SI:s beslut om ekonomiskt stöd bör normalt bygga på förhandlingar med respektive universitet om villkoren för stödet.

Sverigefrämjandet styrs i dag i hög grad av ekonomiska aspekter. I fråga om stöd till svenskundervisning måste prioriteringarna bygga på ett vidare spektrum av förbindelser mellan Sverige och respektive land än de ekonomiska. Också politiska, sociala och i vid mening kulturella dimensioner i förbindelserna måste beaktas.

Utifrån dagens förhållanden anser vi att följande länder – regionvis och utan inbördes rangordning – bör prioriteras när det gäller att genom stöd till svenskundervisning främja svenska intressen:

EU:s medlems- och kandidatländer, Island, Norge och Schweiz,
Ryssland, Ukraina, Vitryssland och Serbien,
USA, Kanada och Mexiko,
Japan, Kina och Sydkorea samt
Australien.

Alla universitet med svenskundervisning av godtagbar kvalitet bör få grundläggande service från SI i form av information och inbjudningar till konferenser etc. Det direkta stödet bör emellertid koncentreras, inte bara till de prioriterade länderna utan också inom denna grupp och i vissa fall även inom ett enskilt land. Prioriteringarna av universitet bör göras utifrån tre kriterier:

- Bredd i undervisningen och i rekryteringsunderlaget

Från främjandesynpunkt är det en fördel om undervisningen täcker olika aspekter av det svenska samhället och svensk kultur, liksom om studenter med annan inriktning än filologisk kan ta med svenska i sin examen.

- Forskning, forskarutbildning och studier på avancerad nivå

Institutioner med forskning och forskarutbildning har ofta en större bredd och stabilitet i verksamheten. Anknytning till forskning är viktig för möjligheterna till avancerade studier i svenska och därmed för utvecklingen av inhemsk lärarkompetens.

- Förutsättningar för utåtriktade insatser

Institutioner med svenskundervisning kan göra insatser i Sverigefrämjandet utanför själva undervisningen. Institutioner med särskilda förutsättningar för sådana insatser bör kunna knytas närmare till Sverigefrämjandet och få stöd för att medverka i detta, något som bör spela en särskild roll för främjandet av svensk litteratur.

Inom ramen för riktlinjer från regeringen bör det ankomma på SI att besluta om omfattningen och inriktningen av stödet till enskilda universitet. Institutet bör också bistå de universitet som så önskar med rekrytering av lärare och andra specialister från Sverige.

Lektorer som förmedlas av SI bör kunna få i uppdrag att medverka i Sverigefrämjande insatser utanför undervisningen. Den kompensation för låg inhemsk lön som SI i dag ger vissa lektorer genom expensbidrag bör i stället ges genom lön. På så sätt kan de berörda få del av de sociala förmånerna för statsanställda. För övriga lektorer bör institutet kunna bekosta försäkringar som ger motsvarande trygghet. SI måste tillföras medel för att täcka kostnaderna för berörda sociala förmåner.

Med hänsyn till sina insatser för Sverige bör de lektorer som förmedlas av SI jämföras med sådana statsanställda och biståndsarbetare som under utlandstjänst betraktas som bosatta i Sverige och därmed behåller sin anknytning till det svenska trygghetssystemet. Frågan om en lagändring som möjliggör detta bör tas upp i den kommande översynen av socialförsäkringssystemet.

En eller ett par svenska högskoleinstitutioner inom området svenska som främmande språk bör kunna fylla en roll när det gäller att ge råd och stöd i akademiska frågor till svensklärare vid utländska universitet. Även på andra sätt bör sambanden mellan svenskundervisningen vid universitet i andra länder och den svenska högskolan stärkas.

Som underlag för sina beslut behöver SI bedömningar av olika orters betydelse från Sverigefrämjandesynpunkt, liksom av olika universitets kvaliteter. De förra bedömningarna bör göras av berörda utlandsmyndigheter, de senare av en rådgivande nämnd vars ledamöter hämtas i första hand inom högskolan.

Ambassader och konsulat måste se svenskundervisningen som en del i Sverigefrämjandet och öka sitt engagemang för och sitt samarbete med institutioner med svenskundervisning. Instruktionen för utrikesrepresentationen bör kompletteras så att detta markeras.

Den svenska satsningen på stöd till det egna språket utomlands är blygsam jämfört med motsvarande insatser av de nordiska grannländerna och Nederländerna. Starka skäl talar enligt vår mening för att svenskundervisningen prioriteras vid den fortsatta utvecklingen av Sverigefrämjandet.

Summary

The terms of reference of the inquiry were – on the basis of a broad perspective of promoting Sweden – to review State support for Swedish courses at university level in other countries. By Swedish courses we mean both teaching the Swedish language and teaching about Sweden.

Swedish courses are currently available at approximately 200 universities and other higher education institutions, in over 40 countries. Apart from Finland, where Swedish is one of the national languages, the largest number of institutions offering Swedish courses are in Germany and the US, with 25–30 institutions each. Sweden must make use of this expression of interest in its language. Supporting Swedish courses is a way of promoting Swedish interests. A prerequisite, however, is that a country's education system offers a foundation on which Swedish contributions can build.

It is important for Sweden's relations with other countries that there are people in these countries who understand or have a command of the Swedish language. But there is also a more general cultural reason for supporting Swedish courses: Making the Swedish language visible and strengthening its position in other countries contributes to an understanding of the values, traditions and social patterns that characterise Swedish society.

We regard support for Swedish courses for non-Swedes to be part of the general promotion of Sweden. The Swedish Institute (SI) should continue to have overall responsibility for this support. From a broad perspective of promoting Sweden, it is important that Swedish courses provided in schools and in non-academic adult education be included. We propose a survey of these types of Swedish courses.

We propose the following objective of support for Swedish courses: *To support activities that give people in other countries*

knowledge and skills in the Swedish language and which spread information about Swedish culture and Swedish society. In addition, a separate objective should apply to support in Finland: On the basis of Finland's historical and cultural ties with Sweden, to increase awareness in Finnish-speaking environments about the significance of the Swedish language to Finnish cooperation with Sweden and with other Nordic countries.

Swedish interests must be more clearly defined and asserted in relation to foreign universities. SI's decisions on financial support should be preceded by negotiations with each university about the terms of funding.

At present, promotion of Sweden is largely governed by economic considerations. When it comes to supporting Swedish courses, however, priorities must be based on a broader set of criteria. The political, social and cultural aspects of the relations between Sweden and the country in question should also be taken into account. On the basis of the current situation, the following countries – listed per region without ranking – should be given priority:

EU member and candidate countries, Iceland, Norway and Switzerland,
Russia, Ukraine, Belarus and Serbia,
USA, Canada and Mexico,
Japan, China and South Korea,
and Australia.

All universities offering Swedish courses of acceptable quality should receive basic services from the SI in the form of information and invitations to conferences etc. Direct support should, however, be concentrated on a number of prioritised universities. Priority between universities should be based on three criteria:

- Breadth of teaching and of the base of recruitment

From the point of view of promoting Sweden it is an advantage if the teaching covers not only the language but also different aspects of Swedish society and culture. Also advantageous is if students with specialities other than philology can include Swedish studies in their degrees.

- Research and postgraduate studies

Institutions with research and postgraduate studies often have greater breadth and stability in their activities. Connection with research is important for making advanced studies in Swedish possible, and hence for developing domestic teachers in Swedish in the country concerned.

- Conditions for outreach activities

Institutions with Swedish courses can carry out activities that promote Sweden in ways others than through education. It should be possible to link such institutions more closely to the broader work of promoting Sweden by providing special support. This could be especially important in the field of promoting Swedish literature.

In the context of guidelines given by Government, it should be the task of SI to decide on the extent and character of the support given to individual universities. Apart from granting financial support, SI should assist universities in recruiting Swedish teachers and other specialists.

It should be possible to engage university lecturers provided through SI in promotional activities outside their teaching duties. Lecturers who in today's system are given more extensive expense contributions by SI should instead be salaried and employed by the Institute, thus gaining access to the social benefits that apply to Government employees. For other lecturers it should be possible for SI to finance insurances to the same end. SI must be allocated more funds to cover costs related to these changes.

Swedish lecturers provided to universities abroad through SI should be placed on an equal footing with such Government employees and development assistance workers, who are regarded as residents in Sweden even while serving abroad, thus retaining their links with the Swedish social security system. A legislative amendment to this effect should be taken up in an impending review of the social insurance system.

One or two Swedish higher education institutions in the field of Swedish as a foreign language should fill a supportive and advisory role in relation to teachers of Swedish at universities abroad. Also in other ways the links between institutions offering Swedish

courses abroad and the Swedish higher education system should be strengthened.

As a basis for its decisions, SI needs assessments of two kinds: The Swedish embassies concerned should assess the importance of various cities from the point of view of promoting Sweden. For the assessment of the quality of universities and their Swedish courses, SI should have an advisory committee recruited primarily from Swedish universities.

Swedish embassies and consulates must regard Swedish courses as part of the promotion of Sweden, and increase their commitment to and their cooperation with the institutions concerned. This should be emphasised by means of a supplement to the Ordinance Concerning the Duties of the Foreign Service.

Sweden's investment in support of its own language abroad is modest in comparison with equivalent investments made by Sweden's Nordic neighbours and the Netherlands. There are strong reasons to give priority to this field in the continued development of promotion of Sweden.

1 Utredningens uppdrag och arbete

1.1 Uppdraget

Uppgiften har varit att i ett brett främjandeperspektiv se över det statliga stödet till svenskundervisning i utlandet på högskolenivå, särskilt att

- formulera mål för stödet till svenskundervisning vid utländska lärosäten,
- undersöka hur den i dag efterfrågestyrda verksamheten kan kombineras med mer aktiva insatser,
- överväga hur stödet till svenskundervisning i utlandet bör fördelas mellan länder och regioner,
- överväga hur verksamheten ytterligare kan stödja översättning och spridning av svensk litteratur i utlandet,
- överväga hur verksamheten kan ges stöd genom närmare kontakter med verksamma inom undervisning och forskning i svenska i den svenska högskolan,
- föreslå villkor och former för stödet samt överväga eventuella behov av förändringar i ansvarsfördelning, organisation och finansiering samt
- lämna förslag till eventuella författningsändringar.

Direktiven återges i bilaga 1.

Avgränsningen av uppdraget är inte oproblematiserad, av två skäl:

1. Det ligger nära till hands att – som direktiven i praktiken gör – definiera undervisning på högskolenivå som undervisning vid universitet och högskolor. I den rika floran av undervisning i svenska som anordnas av organisationer, föreningar, utbildningsinstitut, folkhögskolor m.fl. i olika länder finns det emellertid undervisning som i fråga om nivå och deltagarnas bakgrund kan anses jämförbar med undervisning vid universitet.

Sådan undervisning bör enligt vår mening innefattas i stödinsatser som avser högskolenivån.

2. Främst i Östersjöområdet finns det också grund- och gymnasieskolor (motsvarande) som erbjuder undervisning i svenska. Liksom den nyss berörda vuxenundervisningen lägger denna undervisning en grund för kontakter med och intresse för Sverige som måste beaktas. Enligt vår mening är det naturligt att i ett brett främjandeperspektiv innefatta såväl skolundervisningen som den icke-akademiska vuxenundervisningen i svenska i andra länder.

Mot denna bakgrund koncentrerar vi våra överväganden och förslag på undervisning som ingår i eller kompletterar studier för en akademisk examen, men vi tar på vissa punkter upp också övrig svenskundervisning.

1.2 Arbetet

Utredningens experter har utgjort en referensgrupp som sammanträtt fyra gånger. Genom berörda experters medverkan har vi fullgjort samråd med Svenska institutet (SI), Svenska Akademien och Riksföreningen Sverigekontakt. Vi har berett Språkrådet (f.d. Språknämnden) och Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet (NSU) möjlighet att ge synpunkter och därvid fått synpunkter från NSU-kansliet. I frågor om formerna för ersättning till svenska lektorer har vi haft kontakter med Arbetsgivarverket och Skatteverket.

Genom enkäter har vi inhämtat erfarenheter och synpunkter från dels institutioner med svenskundervisning vid universitet i andra länder, dels berörda utlandsmyndigheter.

Vi har deltagit i en av SI anordnad konferens för svensklärare vid universitet i utlandet samt i flera regionala konferenser för denna kategori lärare: i Bonn för Tyskland, i Gent för Belgien, Irland, Nederländerna och Storbritannien (samnordisk konferens), i Genua för Italien, Frankrike, Grekland, Portugal och Spanien (samnordisk konferens), i Paris för Frankrike och Spanien samt i Philadelphia för USA och Kanada. Vi har överlagt med utlandsmyndigheter och institutioner med svenskundervisning i Frankrike, Japan, Polen och USA. Vi har deltagit i av SI anordnade program vid bokmässan i Göteborg och i ett av institutet arran-

gerat seminarium för ryska översättare i S:t Petersburg. Vi har intervjuat företrädare för de organ i Danmark, Finland, Nederländerna och Norge som svarar för stödet till undervisning i respektive språk i andra länder. Vi har med företrädare för Ålands landskapsregering diskuterat svenska språkets situation i landskapet.

2 Svenskundervisningen i utlandet – bakgrund, nuläge, tendenser

2.1 Historik

I en skrift med namnet *Svenska språkets framtid* pläderade sedermera professorn Vilhelm Lundström år 1902 för ”en fast organisation för svenska språkets bevarande och utbredande”. Syftena var dels att underlätta utlandssvenskars och svenskättlingars kontakter med hemlandet och deras eventuella repatriering, dels att stärka svenskans ställning i kulturella och vetenskapliga sammanhang, där tyskan vid denna tid var det dominerande språket i Europa.

Instrument för Vilhelm Lundströms visioner blev Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, numera Riksföreningen Sverigekontakt, som bildades 1908. Vid sidan av att etablera aftonskolor och föreläsningsföreningar i andra länder tog Riksföreningen initiativ till inrättande av lektorat i svenska vid utländska universitet. Det första lektoratet, i Jena 1913, följdes av lektorat i Köpenhamn, Greifswald, Kiel och Rostock. Under 1920-talet tillkom ett tiotal lektorat, bl.a. i Paris, Rom och Berlin. I slutet av 1930-talet fanns det vid 25 universitet i Europa och lika många i USA svenskundervisning som stöddes av Riksföreningen – dock bara i begränsad omfattning ekonomiskt.¹

Andra världskriget raserade på många håll förutsättningarna för svenskundervisningen. Samtidigt såg både statsmakter och näringsliv efter kriget ett behov av insatser för att stärka Sverige och svensk kultur internationellt. För detta ändamål inrättades SI. Medel för institutet anvisades fr.o.m. 1945 under Utrikesdepartementets huvudtitel från anslaget *Upplysningsverksamhet i utlandet*. Den kommitté som förberedde SI:s tillkomst lyfte i sitt programförslag fram lektorsverksamheten vid utländska universitet och lektorernas roll som replipunkter för svensk kultur. Institutet

¹En historik över lektorsverksamheten kommer att publiceras i en skrift från Riksföreningen Sverigekontakt i samband med föreningens 100-årsjubileum 2008.

förutsattes tillsammans med Riksföreningen utveckla denna verksamhet med hänsyn till förhållandena i olika länder.

Förutsättningar hade därmed skapats för en mer stabil ordning för och finansiering av stödet till svenskundervisning. Verksamheten växte också snabbt; redan läsåret 1949/50 studerades svenska vid över 80 utländska universitet. I slutet av 1970-talet träffade SI en överenskommelse med Riksföreningen, som då bytt namn till Riksföreningen Sverigekontakt, om att institutet skulle svara för stödet på universitetsnivå, medan föreningen skulle stödja övrig svenskundervisning. Antalet universitet i SI:s nätverk hade då vuxit till omkring 200 och har sedan varit i stort sett oförändrat.

I och med satsningen på samarbete med Central- och Östeuropa i början av 1990-talet fick SI ett utvidgat uppdrag och nya resurser för svenskundervisning. Målet för detta samarbete var att bidra till utvecklingen av ”demokratins kultur”. Länder som enligt OECD:s definition klassificerades som biståndsberättigade (ODA-länder) fick dock inte del av de särskilda medlen för ändamålet. Det betydde att exempelvis svenskundervisningen i Rumänien men inte den i Moldavien var underordnad demokratimålet och att undervisningen i ODA-länder fick konkurrera med undervisningen i världen i stort om stöd från SI. De medel för samarbete med Central- och Östeuropa som utnyttjats för stöd till svenskundervisning överfördes dock 2006 till institutets reguljära anslag. Därmed finns det nu inte längre några skillnader mellan olika kategorier av länder i fråga om mål för stödet.

Utrymmet för Sverigefrämjande insatser under SI:s anslag minskade under 1990-talets senare del påtagligt. En satsning från Utbildningsdepartementet på vissa särskilda insatser med anknytning till svenskundervisningen fick i detta läge tas i anspråk för att upprätthålla nivån på det allmänna stödet till svenskundervisning. Som en följd härav har stödet till svenskundervisning utanför samarbetet med Central- och Östeuropa de senaste åren helt finansierats från anslag för högskolan. Först i och med den nämnda överföringen av ”östmedel” till SI:s myndighetsanslag finns det åter medel för stöd till svenskundervisning under detta anslag.

2.2 Stödet i dag

Allmänt

SI stöder undervisningen i svenska vid universitet utomlands genom

- information,
- bidrag till institutioner,
- förmedling av och bidrag till lektorer,
- förmedling av gästföreläsare m.fl.,
- litteratur- och läromedelsservice,
- kurser och stipendier för studenter samt
- konferenser och andra fortbildningsinsatser för lärare.

SI inrättade tidigt en rådgivande nämnd för svenskundervisning, vars huvuduppgift är att delta i urvalet av lektorer.

SI:s webbplats

Webbplatsen *www.si.se* ger grundläggande information till svensk-lärare i utlandet och deras studenter. Här finns information om litteratur och läromedel, språktester, stipendier, kurser m.m. samt länkar till andra webbsidor som rör svenska språket, svensk litteratur och svenskt kultur- och samhällsliv i stort. På webbplatsen finns också person- och adressuppgifter rörande universitet i utlandet som erbjuder svenskundervisning.

En ny webbaserad databas, som gör direktregistrering från olika aktörer inom svenskundervisningen möjlig, avses ge bättre information om den samlade svenskundervisningen i utlandet och underlätta samarbetet mellan SI och Riksföreningen Sverige-kontakt (jfr s. 28).

Bidrag till institutioner

SI har fortlöpande kontakter med de utländska institutionerna och följer upp verksamheten genom läsårsredogörelser från lektorer och andra lärare. Utifrån redogörelserna och sina kontakter i övrigt med verksamheten bedömer SI vilken typ av stöd institutionerna behöver och gör prioriteringar. Engångsstöd har blivit vanligare de senaste åren. Sålunda har sådant stöd getts år 2004 till institutio-

nerna i USA och Kanada och år 2005 till institutionerna i Bulgarien, Italien, Kroatien, Serbien och Tyskland samt ett urval av de då nya EU-medlemsländerna (Polen, Slovakien, Tjeckien och Ungern). Större stöd har tidigare getts till institutionerna i Vilnius, Ljubljana och Greifswald.

Större institutioner i Central- och Östeuropa har dessutom fått en "bokpott" om 10 000 kronor per år. Dessa medel har kunnat användas till allt som kan betraktas som undervisningsrelaterat, dvs. inte bara böcker utan även datorutrustning, studiebesök, gästföreläsare eller annat som kommit undervisningen till del.

SI utser varje år till *Årets svenskinstitution* en institution som på ett exceptionellt sätt förmått stimulera intresset för eller verkat för synliggörandet av Sverige, svensk kultur och det svenska språket. Utmärkelsen, som förenas med ett bidrag, har gått till institutioner i Seattle och Brno 2003, Belgrad 2004, Freiburg 2005 och Wien 2006.

Lektorer

Vid utländska universitet finns cirka 50 svenska lektorer som utsetts efter förslag av SI. Efter begäran av respektive universitet utannonserar institutet varje år på webben och i dagspress ett 15-tal lektorstjänster. Universiteten kan också själva annonsera på SI:s webbplats.

De flesta lektorer har i dag en bakgrund som gymnasielärare, bara ett fåtal är universitetslärare. Några lektorer i Ryssland, Ukraina och Vitryssland, där ryskkunskaperna måste tillmätas särskild vikt, saknar lärarutbildning.

De lektorer som förmedlas av SI får ett rese- och expensbidrag, dock under högst sex år. De nya lektorerna förbereds för sina uppgifter under en vecka då de informeras om institutets olika stödformer och det "ambassadörskap" som väntar samt auskulterar på en kurs för svenskstudenter. Uttalsmetodik samt orientering om nyare litteratur och om tendenser i svenska språket står också på programmet. Vid dessa utbildningstillfällen deltar även svensklärare med icke-svensk bakgrund.

SI bistår dessutom de lektorer som institutet förmedlar till universitet i Ryssland med ansökningar om multipelvisum, en process som är både besvärlig och tidskrävande.

SI har byggt upp ett alumnätverk för f.d. stipendiater, både svenska och utländska, som är registrerade i en öppen databas. Svensklektorer förmedlade av institutet ingår också i detta nätverk.

Professur i Tartu

Efter beslut av riksdagen återupprättades 1992 en professur i svenska vid universitetet i Tartu. Professuren finansierades till en början helt med svenska medel genom SI, men universitetet tar nu successivt över kostnaderna och institutets bidrag avses upphöra med utgången av läsåret 2007/08.

Gästföreläsare

SI kan efter ansökan ge bidrag till institutioner för att täcka kostnader för resa, uppehälle och arvode i samband med gästföreläsar- eller författarbesök. Ibland är också en utlandsmyndighet engagerad, exempelvis vid författarbesök för att marknadsföra en nyöversatt bok.

Tidigare avsatte SI särskilda medel för gästföreläsar- eller författarbesök och ansökningar togs in två gånger per år. Av budgetskäl beviljas nu bara enstaka bidrag. Särskilda satsningar på länder eller regioner görs när SI bedömer en sådan satsning som särskilt angelägen.

Institutioner kan också få bidrag för svenska föredragshållare vid konferenser. Med tanke på att målgruppen för framträdanden på svenska är begränsad har SI övervägt att initiera föreläsningar på engelska och andra större språk om Sverigerelaterade teman.

Litteratur och läromedel

SI stöder undervisningen i svenska vid samtliga berörda universitet med läromedels- och litteraturservice, bokgåvor samt utlåning av AV-material. Vid lärarkonferenser informerar institutet också om litteratur och läromedel. Alla institutioner får en prenumeration på *Tidningen Vi*. Stöd i form av prenumerationer på dagstidningar har upphört på grund av de höga portokostnaderna. Vid de flesta institutioner läser man de större dagstidningarnas nätupplagor men saknar en papperstidning.

SI publicerar sedan 1991 läromedlet *Svenska utifrån*, ett nybörjarmaterial i svenska som främmande språk, samt erbjuder en lärarledd webbkurs – *Lingua 2: svenska* – till självkostnadspris. Webbkursen är resultatet av ett projekt inom EU-programmet Lingua, som SI koordinerat, och utnyttjas inte minst av yrkesverksamma i andra länder.

SI har slutit ett avtal med Akademibokhandeln som ger utlandsinstitutionerna 30 procent rabatt vid inköp av böcker. Från institutet kan institutionerna låna nyare svenska filmer och AV-material.

SI tar fram svenska versioner av en del av det material om Sverige som institutet ger ut på andra språk. Exempelvis finns svensk-språkiga versioner av publikationerna *Sverige och svenskarna*, *Det ska vi fira* och *Ny svensk prosa* samt av några faktablad. SI har också tagit fram antologin *Ett land du aldrig sett*, resultat av en uppsatstävling bland svenskstudenter, och skriften *Bland gussar och gossar – om språksituationen i Sverige*.

Kurser och stipendier

SI anordnar varje år i Sverige sommarkurser i svenska språket och kulturen för utländska studenter och andra med intresse för svenska. Kurserna arrangeras vanligen i samarbete med folkhögskolor och har svenska utlandslektorer som lärare. SI erbjuder ett antal friplatser till kurserna, framför allt för studenter från Central- och Östeuropa. En tre veckor lång kurs kostar 8 700 kronor per person inkl. undervisning, helpension, litteratur och utflykter.

Syftet med sommarkurserna är att ge deltagarna möjlighet att värdera hur deras språkkunskaper bär, hur de förstår den svenska som talas av svenskar och hur de kan göra sig förstådda. Dessutom ska kurserna vara ett möte med Sverige av idag och förmedla sådana bilder av landet och dess människor som det inte går att läsa sig till. Det innebär att stor vikt läggs vid kommunikation, studiebesök och utflykter.

Av ekonomiska skäl anordnas kurser också i utlandet. Sommaren 2006 hölls t.ex. en intensivkurs för ryska svenskstuderande i Novgorod. Stöd har tidigare getts även till initiativ från lektorer i München, Ljubljana och Zagreb, som tillsammans ordnat en kortkurs om Sverige och det svenska för studerande vid sina institutioner samt berörd institution i Budapest.

SI förmedlar årligen cirka 130 platser för terminsstudier vid svensk folkhögskola. Detta görs i samarbete med folkhögskolor som erbjuder gratis logi och i större eller mindre utsträckning även kost. SI ger vissa kontantbidrag samt tecknar en sjuk- och olycksfallsförsäkring.

Inom ramen för olika stipendieordningar kan SI ge stipendier för studier i svenska i Sverige. Stipendiaten förutsätts normalt ha slutfört de studier i svenska på akademisk nivå som kan genomföras i hemlandet. En naturlig progression i fråga om Sverigevistelser är: en sommarkurs under studieåren 1–3, en termin vid folkhögskola under studieåren 3–5 samt en termin eller ett läsår vid ett universitet efter avlagd examen. Vid många universitet saknas möjlighet till studier i svenska på avancerad nivå och forskarnivå. För studenter vid dessa universitet som vill fortsätta med sådana studier kan det vara naturligt att söka sig till Sverige. Även för den som har möjligheter att fortsätta i hemlandet kan det vara naturligt att söka kontakt med svenska institutioner och forskarmiljöer för examens- eller forskningsarbeten, inte minst när det gäller tillgång till bibliotek eller möjlighet till autentiska språkmiljöer.

Fortbildning

SI stöder som ovan nämnts svensklärare genom möjligheter till kursvistelser i Sverige och ordnar varje sommar fortbildningsdagar. Med varierande ansvarsfördelning mellan SI och berörd utlandsmyndighet anordnas konferenser för svensklärarna i olika regioner eller länder. Ofta sköts det praktiska arrangemanget av utlandsmyndigheten eller av en svensklektor. Länder/regioner får som regel stöd till en konferens vartannat år. Vartannat år anordnas en konferens för lärare i de baltiska länderna i samarbete med Riksföreningen Sverigekontakt.

Att stödja kompetensutvecklingen för svensklärare med icke-svensk bakgrund blir en allt viktigare uppgift i takt med att en inhemsk lärarkår växer fram i olika länder. SI har t.ex. ordnat en lärarfortbildning i Minsk för 20-talet vitryska svensklärare.

Ett nätverk för undervisningen i de nordiska språken i andra länder hålls i Nordiska Ministerrådets regi samman av Samarbetsnämnden för Nordenundervisning i utlandet, där SI företräder Sverige. Genom nämnden ordnas konferenser för de nordiska lektorerna i olika regioner.

Generellt stöd och synliggörande av svenskan

Folkuniversitetet arrangerar med stöd av SI testledarutbildningar i *Swedex* – en examen i svenska som främmande språk på nivåerna A2 och B1 enligt Europarådets skala – som tagits fram inom ett EU-Lingua-projekt med SI som partner. Syftet är att öka intresset för att lära sig svenska hos personer som vill arbeta eller studera i Sverige. Både svenska lektorer och svensklärare i vuxenundervisning i utlandet har deltagit i testledarutbildningarna.

SI har deltagit i EU-projektet *Lingu@net Europa*, en språkportal som främst utnyttjats av språklärare men är tillgänglig för alla intresserade. Antalet länkar som rör inlärning av de mindre utbredda språken i Europa har utökats, varvid bl.a. svenska har tillkommit.

Nämnda webbkurs och projekt ska ses i ljuset av SI:s övergripande ansvar för stöd till svenskundervisning i utlandet. De bidrar alla till synlighet för svenskan och möjligheter till svenskstudier oavsett studieinriktning eller sysselsättning.

Resurser

SI:s stöd till svenskundervisning vid utländska universitet uppgick år 2006 till sammanlagt 10,7 mnkr och fördelades enligt följande:

Rese- och expensbidrag till lektorer	5,688
Bidrag till institutioner	0,707
Professuren i Tartu	0,443
Sommarkurser (exkl. intäkter)	1,255
Folkhögskolestipendier	1,223
Bokgåvor	0,709
Konferenser	0,241
Lärarkurs/fortbildning	0,422

Summa: 10,688

Stödet omfattade 199 institutioner i 41 länder med sammanlagt cirka 62 000 studenter (varav 50 000 i Finland). Det största antalet universitet med svenskundervisning utanför Norden finns i Tyskland (30). På andra plats kommer USA (28) och på tredje Ryssland (19). Flest studenter fanns i Tyskland (4 030), USA (3 116), Ryssland (838), Polen (702) och Frankrike (550).

Det största sammanlagda stödet inom svenskundervisningen gick till Ryssland (2 386 tkr), det näst största till Polen (933 tkr) och det tredje största till Frankrike (656 tkr). Därefter följde Estland (594 tkr, av vilka huvuddelen avser professuren i Tartu), Vitryssland (547 tkr) och Tjeckien (366 tkr).

47 svenska lektorer fick rese- och expensbidrag och 14 inhemska lektorer expensbidrag från SI.

Vid SI:s sommarkurser i svenska och om Sverige deltog 236 studenter från 33 länder. Flest deltagare kom från Ryssland (62), Tyskland (35) och Polen (21). 147 deltagare kunde erbjudas stipendium. Flest stipendier gick till Ryssland (55), Polen (20), Vitryssland (11) och Ukraina (10).

Det totala antalet stipendier för terminsplats vid folkhögskola uppgick till 127. Stipendiaterna kom från 23 länder, de flesta från Ryssland (28), Polen (20) och Vitryssland (11).

SI stödde sex svensklärarkonferenser utanför Sverige: i Bonn för lektorerna i Tyskland, i Belgrad för de centraleuropeiska lektorerna, i Genua för lektorerna i Italien, Spanien, Frankrike, Portugal och Grekland (samnordisk konferens), i Gent för lektorerna i Belgien, Irland, Nederländerna och Storbritannien (också samnordisk), i Paris för Frankrike och Spanien samt i Philadelphia för USA och Kanada.

I Sverige anordnade SI en utbildningsvecka för nya lektorer och inhemska svensklärare i utlandet samt en svensklärarkonferens med 58 deltagare från 22 länder.

En testledarutbildning inom *Swedex* hölls i samarbete med Folkuniversitetet i Stockholm för 26 svensklärare från 16 länder, både universitets- och vuxenlärare.

Engångsbidrag gavs till ett tjugotal institutioner för marknadsföring av svenskstudier, jubileer, uppmärksammanden av svenska språket eller Sverige, gästföreläsar- och författarbesök samt svenska föreläsares medverkan vid konferenser och "Sverigedagar".

Riksföreningen Sverigekontakt

SI har enligt uppdrag i regleringsbrev det övergripande ansvaret för stöd till svenskundervisning i utlandet. Enligt överenskommelse mellan institutet och Riksföreningen Sverigekontakt svarar föreningen för stödet till skolor och till icke-akademisk vuxenundervisning. För detta utgår ett mindre statsbidrag – f.n. 630 tkr – som förmedlas av SI.

Antalet vuxenlärare på Sverigekontakts kontaktlista är omkring 600. Dessa lärare får böcker och pedagogiska råd från föreningen. Vartannat år ordnas en sommarkurs i Sverige med fyrtioalet svensklärare, de flesta från Finland. Kurser, seminarier och föreläsningar hålls framför allt i Baltikum, Finland och Tyskland – ibland med finansiering från Oscar Ekmans stiftelse för Sverige i utlandet. Stipendier ges till personer från östra Europa för studier vid svensk folkhögskola (14 stipendiater under 2006) men även för deltagande i den årliga sommarkursen i svenska (åtta stipendier sommaren 2006). Stöd till skolutbyte och andra bidrag ges till skolor med svenskundervisning framför allt i Baltikum, Ryssland, Tyskland och Ungern. Konferenser för nätverk av svensklärare stöds genom föreläsare eller ekonomiska bidrag.

En av de donationer som Sverigekontakt disponerar har som främsta ändamål att stödja svenskundervisningen i Finland. Riksföreningen har ett nära samarbete med den finska svensklärföreningen och ordnar regelbundet kurser tillsammans med denna. Sverigekontakt deltar också i seminarier samt medverkar med föreläsningar vid skolor och högskolor i Finland.

Samordningen mellan SI och Sverigekontakt tar sig uttryck i gemensamma konferenser för att utveckla kompetensen hos lärare i svenska inom de båda organisationernas ansvarsområden. Genom Sverigekontakts inriktning kan också de svenska utlandsskolorna och deras lärare beröras i detta sammanhang. Konferenserna innebär ett effektivare utnyttjande av tillgängliga medel och stimulerar till nätverksbildningar och samarbeten inom och mellan akademiska och icke-akademiska miljöer. I Tyskland och USA men även i de baltiska länderna, Polen och Ryssland har detta bidragit till att stödet för svenskan blivit mer synligt.

Svenska Akademien

Svenska Akademien har de senaste åren skickat exemplar av sin samlade utgivning till femtiotalet utländska universitet med svenskundervisning. Akademien stöder också vetenskapliga projekt och konferenser inom berörda institutioners områden.

2.3 Svenskundervisningen – en översikt

I avvaktan på den kartläggning som vi föreslår i det följande (4.1) avstår vi från att försöka ge en bild av den icke-akademiska svenskundervisningen i utlandet. I det följande redovisar vi den svenskundervisning som, så långt vi kunnat utröna, f.n. förekommer vid universitet och högskolor i andra länder. Exempel ges också på utåtriktade insatser i Sverigefrämjandet.

Med SI-lektor avser vi en lektor med rese- och expensbidrag från institutet. Vid många institutioner finns det andra svenska lärare: dels lektorer vars sex år med bidrag från SI gått ut, dels personer som rekryterats utan institutets medverkan. Vi uppskattar att det utöver de lektorer som har bidrag från SI finns cirka 1 000 lärare i svenska vid utländska universitet, av vilka 200 har svenska som sitt modersmål.

Australien

Brisbane

Svenskundervisning finns vid Institute of Modern Languages (IML) vid University of Queensland. Svenska är både examens- och extraämne.

Melbourne

Svenska är examensämne vid University of Melbourne och kan läsas på alla nivåer. Man kan ha svenska som huvud- eller biämne i en BA. Man kan också ta en DML (Diploma in Modern Languages) i svenska. Forskarutbildning finns. Svenska studeras av studenter vid humanistisk fakultet och av studenter i juridik, natur- och ingenjörsvetenskap, musik samt arkitektur. De flesta studenter vid humanistisk fakultet läser svenska som ett av fyra ämnen per år och kombinerar det med lingvistik, historia eller ytterligare språk.

Man kan även läsa kurser med inriktning på svensk historia/kultur eller fornisländska. Institutionen erbjuder också en webbkurs i svenska på medelnivå för studenter som inte kan komma till Melbourne.

Svenskundervisningen stöds f.n. av Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse. Utan denna och annan extern finansiering från bl.a. företag skulle verksamheten inte kunna bedrivas med nuvarande omfattning och nivå.

Belgien

Gent

Vid Universiteit Gent studeras svenska, övriga nordiska språk, finska samt Nordenkunskap. Svenska läses som huvudämne på alla nivåer. Svenskan kombineras med andra språk, litteraturvetenskap eller lingvistik. Forskarutbildning finns.

Universitetet ger också kurser i svenska för bibliotekarier och på företag. Institutionens lärare föreläser om svensk/nordisk kultur i bredare sammanhang.

Leuven

Vid Katholieke Universiteit te Leuven erbjuds språkundervisning för studenter inom alla fakulteter. Svenska kan läsas som tillvalsämne i examen eller som fristående kurs. Svenska är exempelvis tillvalsämne inom utbildningen Språk och företag.

Mons

Svenska finns som biämne vid École d'Interprètes Internationaux (Översättar- och tolkhögskolan). Tolkskolan har en femårig utbildning där svenska kan ingå från tredje året. Forskning bedrivs inom det skandinaviska området, men ingen forskarutbildning finns.

Vid Université de Mons-Hainaut finns svenska som huvudämne i ett fortsättningsprogram på avancerad nivå. Här kan man avlägga en DES/DEA (påbyggnad efter en fyraårig grundexamen) i tolkning/översättning eller skandinaviska språk och litteratur. En examen i skandinaviska språk och litteratur innehåller en fördjupning i minst två skandinaviska språk med fokusering på litteratur, historia och samhälle. Forskarutbildning finns.

Bulgarien

Sofia

Vid St. Kliment Ohridski-universitetet kan svenska läsas till BA och MA. Undervisning ges även i övriga nordiska språk samt finska. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Vetenskapliga konferenser på svenska teman och med internationellt deltagande hålls cirka en gång om året.

Danmark

Svenska (och norska) ingår som obligatorisk del av grundutbildningen i danska. Sådan utbildning finns vid Københavns, Syddansk (Odense), Roskilde, Aalborg och Aarhus universitet. Efter BA kan studenterna välja språklig eller litterär inriktning som påbyggnad. Här kan svenska (eller norska) ingå. Forskarutbildning finns.

Estland

Tartu

Svenska kan studeras till BA och MA vid Tartu Ülikool. Föreläsningar i ett nordiskt språk krävs. Svenska kombineras med kurser som ger utbildningen en skandinavisk inriktning eller med andra ämnen. Alla svenskstudenter läser någon danska och norska. Dessutom finns kurser i skandinavisk historia, litteratur och kultur. Forskarutbildning och SI-lektor finns samt svensk professor (jfr s. 23).

Vid universitetets språkcentrum finns studenter från alla fakulteter, varav flera redan har en examen. Svenska läses som tillvalsämne i en examen eller som hobbyämne. Syftet är ofta vidare studier i Sverige.

Finland

Minst 50 000 studenter läser svenska på akademisk nivå i någon form. Det andra nationella språket (svenska eller finska) ingår i alla universitetsexamina som en obligatorisk del.

Undervisning i svenska som huvud- eller biämne anordnas vid elva universitetsinstitutioner. Därutöver finns språkcentra vid alla

universitet och högskolor. Undervisningen vid dessa skräddarsys för tekniker, ekonomer, jurister, samhällsvetare och medicinare. Obligatorisk undervisning i svenska ges också vid alla yrkeshögskolor. Studiernas omfattning varierar, men fyra–fem veckor är vanligt.

Svenska läses som huvud- eller biämne vid universitet i Helsingfors, Joensuu, Jyväskylä, Tammerfors, Uleåborg, Vasa och Åbo. Vid dessa finns också forskarutbildning i svenska. Svenskspråkiga universitet finns i Helsingfors, Vasa och Åbo. Vid de senare anpassas ofta svenskundervisningen efter studenternas olika skolspråk: svenska, finska eller annat språk (utländska studerande). De flesta huvud- och biämnestudenter kombinerar svenskan med ett annat språk. Universitetsinstitutioner med tolk- och/eller översättarutbildning i svenska finns i Nyslott (tillhörande Joensuu universitet), Kouvola (tillhörande Helsingfors universitet), Tammerfors och Vasa. Vid handelshögskolor läggs ofta särskild vikt vid kunskaper i svenska.

Språkcentra erbjuder allmän språkträning för studenter från alla fakulteter. Engelska och svenska är obligatoriska språk och läses för minst 3 ECTS-poäng, ofta i större omfattning av ekonomi- och journaliststuderande. Dessutom ges valfria yrkesrelaterade eller fackspråksbetonade kurser, ofta också kurser i konferenssvenska eller vetenskapligt skrivande. Vid språkcentra uppmärksammas studenterna generellt på behoven av svenska i arbetslivet.

Frankrike

Svenskundervisning bedrivs vid universitet i Bordeaux, Caen, Lille, Lyon, Nancy, Paris, Rennes, Strasbourg och Toulouse. Vid flera av universiteten finns undervisning i ett eller ett par andra skandinaviska språk.

Bordeaux

Vid Université Michel de Montaigne – Bordeaux III, läses svenska som biämne eller fristående kurs.

Caen

Vid Université de Caen kan svenska studeras på alla nivåer. I grundexamen läses svenska som huvud- eller tillvalsämne. Studenter med finska som huvudspråk läser också svenska. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Ett årligen återkommande evenemang är den nordiska kulturfestivalen *Les Boréales de Normandie*, som 2007 har Sverige som tema.

Lille

Svenska kan läsas vid Université Charles de Gaulle – Lille III som huvudämne i kombination med andra språk eller som ett av två huvudspråk i kombination med ekonomi, juridik eller marknadsföring. Svenska kan också vara tillvalsämne och studeras på avancerad nivå. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Lyon

Svenska erbjuds vid Université Lumière Lyon 2 som obligatoriskt främmande språk de första två åren och som biämne under andra och tredje året. Lektorn undervisar även vid högskolan École Normale Supérieure för Erasmusstudenter som ska studera naturvetenskap och teknik i Sverige. Lektorn ordnar i samarbete med andra aktörer litterära och kulturella evenemang med svenska artister och författare.

Nancy

Vid Université Nancy 2 kan svenska studeras som huvudämne i två år eller som tillvalsämne i högst tre år. Forskning i svensk litteratur bedrivs. SI-lektor finns.

Paris

Svenska studeras på alla nivåer vid Université de Paris IV – Sorbonne. Svenska kan också vara huvud- eller bispråk i en LEA-examen (Langues Etrangères Appliquées) där även ekonomi och juridik ingår. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Konferens om översättning har ordnats. Institutionen samarbetar med Svenska kulturhuset (CCS) om temadagar och författarbесök.

Rennes

Vid Université Rennes 2 Haute Bretagne kan svenska ingå i BA eller MA eller läsas som fristående kurs. Intensivkurs i svenska ges för Erasmusstudenter. Forskning i svenska bedrivs. SI-lektor finns.

Strasbourg

Svenska läses vid Université Marc Bloch som examensämne på grundnivå i kombination med engelska och tyska, eller som fristående kurs. Svenska kan också studeras på avancerad nivå. SI-lektor finns.

En serie forskningsseminarier om nordisk kultur har hållits. Institutionen är aktiv i ett skandinavistnätverk med institutionerna i Basel, Freiburg och Tübingen.

Toulouse

Vid Université de Toulouse II Le Mirail finns nordisk filologi med språk och litteratur. Nordiska studier med svenska som huvudspråk erbjuds på avancerad nivå. Kursen *Civilisation Scandinave* ges av lärare i historievetenskap. Svenska läses också som valfritt ämne av studerande med engelska, tyska, historia, psykologi eller sociologi som huvudämne.

Georgien*Tbilisi*

Vid Ilia Chavchavadze State University of Language and Culture studeras svenska som frivilligt ämne i kombination med allt från matematik till filologi. Offentliga presentationer av Sverige och svensk kultur ordnas i samarbete med honorärkonsulatet.

Grekland*Aten*

Vid National and Kapodistrian University, Didaskaleio xenon glosson (Centrum för främmande språk), läser studenter från olika högskolor svenska som frivilligt ämne. De flesta är litteratur-, medicin-, ekonomi- eller juridikstuderande. De senaste åren har

många läkare sökt sig till Sverige och förberett sig genom att läsa svenska.

Irland

Dublin

Vid Trinity College ingår svenska i en fyraårig utbildning där huvudämnet är tyska. Studenterna börjar läsa svenska under sitt andra år och följer då även kursen *Scandinavian Studies* på engelska. Studenter från andra utbildningar kan läsa svenska under ett år. Tyska och belgiska Erasmusstudenter läser ofta svenska vid Trinity. SI-lektor finns.

Island

Reykjavik

Vid Háskóli Íslands (Islands universitet) kan svenska läsas som huvudämne (två års studier) eller biämne (ett års studier) inom grundexamen. Förkunskaper i svenska krävs. Studenterna har ofta anknytning till Sverige genom föräldrar som studerat eller varit bosatta i Sverige. En annan kategori är utbytesstudenter som läst svenska vid sitt hemuniversitet. De flesta läser svenska som extraämne, vanligen i kombination med litteratur eller ett annat språk. En ny kategori studerande är personer som i sitt arbete har kontakter med Sverige.

Undervisningen bedrivs i Nordens hus, där också övriga nordiska lektorat finns. Ett brett utbud av distanskurser i svenska har medfört att antalet studenter ökat avsevärt.

Italien

Svenskundervisning bedrivs i Florens, Genua, Milano, Neapel, Rom och Turin. Svenska kan som regel läsas som huvud-, bi- eller extraämne i tre år, i Milano och Florens dock i fem år. I Turin läses svenska som valfritt ämne. Det finns f.n. ingen forskarutbildning i skandinavistik/nordistik i Italien. Däremot bedrivs forskning i Nordenrelaterade ämnen vid flera av universiteten.

Florens

Vid Università degli Studi di Firenze kan svenska läsas som huvudämne inom främmande språk och litteratur eller inom interkulturella studier. Den senare studiegången kan inriktas mot översättning.

Genua

Vid Università di Genova kan svenska studeras som huvudämne med ett främmande språk som biämne eller extraämne. Studieriktningarna är språkforskning och uttolkning av litterära texter, turism, språkexpertis inom näringslivet, interkulturell kommunikation samt utbildning av tolkar och översättare.

Milano

Vid Università degli Studi di Milano finns Italiens största institution för nordiska språk. Svenska är det största ämnet och kan läsas som ett av två huvudämnen på avancerad nivå. SI-lektor finns.

Neapel

Vid Università degli Studi di Napoli L'Orientale läses svenska som huvud-, bi- eller extraämne. Huvudämnesstudenterna läser svenska i tre år.

Rom

Vid Università degli Studi di Roma La Sapienza och Terza Università di Roma läses svenska som huvud-, bi- eller extraämne. Huvudämnesstudenterna läser svenska i tre år.

Turin

Vid Università degli Studi di Torino kan svenska läsas som valfritt ämne av studenter från alla fakulteter.

Japan*Osaka*

Vid dansk-svenska avdelningen vid Osaka Gaikokugo Daigaku (Osaka University of Foreign Studies) studeras språkvetenskap, litteraturvetenskap, sociologi och historia med inriktning på

Norden. Svenska som huvudämne har ett stort antal sökande, under något år till och med det största antalet sökande per studieplats i konkurrens med 24 andra språk. Svenska läses också som biämne. För en BA läses svenska i fyra år. Mer än hälften av studenterna tillbringar ett år på folkhögskola i Sverige. Forskning bedrivs i svensk litteratur, grammatik och samhällskunskap. Forskarutbildning finns.

Hiratsuka och Sapporo

Tokai University har verksamhet på flera orter, bl.a. i Hiratsuka och Sapporo. I *Hiratsuka* finns kurser i svenska som studenterna kan välja relativt fritt. Institutionen ger även kurser om Sverige, svensk historia och översättningsteknik. I *Sapporo* har verksamheten samma karaktär.

Kanada

Edmonton

Vid University of Alberta kan man läsa en BA i skandinaviska studier och välja danska, norska eller svenska som huvudämne. Förutom språk läses litteratur, kulturhistoria och språkhistoria. Svenska kan läsas som huvudämne, biämne eller enskild kurs.

Vancouver

Vid University of British Columbia kan flera kurser med skandinavisk inriktning läsas på grundläggande nivå, dock inte som huvudämne. En sommarkurs i skandinavisk film och litteratur ges. Silektor finns.

Kina

Hongkong

Vid University of Hong Kong läser man svenska som biämne och kan efter tre års studier ta ett språkcertifikat. Studenter som läser European studies kan välja svenska som "Language Minor" (biämne).

Peking

Vid Beijing Foreign Studies University läses svenska som huvudämne i fyra år. Studierna är inriktade på svenska språket och litteraturen, översättning/tolkning, samhällskunskap och turistguidning. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Kroatien

Zagreb

Vid Sveuciliste u Zagrebu (University of Zagreb) kan svenska ingå som ett av två huvudämnen i en BA och MA, läsas som biämne i tre år eller som separat modul (två år) inom eller vid sidan av ett heltidsprogram. Det senare är alternativet för blivande ekonomer, journalister eller statstjänstemän. SI-lektor finns.

Institutionen har arrangemang kring den europeiska språkdagen och för fram Sverige och det svenska språket. Samarbeta finns med bokförlag om översättning av svensk skönlitteratur.

Lettland

Daugavpils

Svenska studeras vid Daugavpils Pedagogiska Universitate och kan kombineras med engelska, tyska eller polska. Efter tre års studier väljer studenterna två års lärarutbildning (i engelska/tyska/polska och svenska), två års översättarutbildning (A-språk lettiska, B-språk engelska/tyska/polska och C-språk svenska) eller två års magisterstudier. Studenter i historia och litteratur ges en allmän kurs om Norden och Sverige. Forskarutbildning finns.

Riga

Svenska kan läsas som biämne vid Latvias Kulturas Akademija (Lettlands Kulturakademi) och ingår då i en BA. Svenska finns också vid akademins Centrum för nordiska studier, vars huvudmål är att popularisera de nordiska ländernas kultur och språk. Man anordnar kurser i språk och kultur för vuxna samt vidareutbildning för lärare i nordiska språk, tolkar, översättare och guider.

Vid Latvijs Universitate ingår svenska och engelska som likvärdiga ämnen i en BA om fyra år. Svenska är dessutom valbart ämne för alla studerande. Till följd av samarbetsprojekt med

Sverige läser studenter och forskare inom flera fakulteter svenska. Svensklärare vid institutionen har medverkat till en turistparlör, hållit föreläsningar för allmänheten och översatt svensk skönlitteratur till lettiska. SI-lektor finns.

Litauen

Klaipeda och Siauliai

Vid Klaipėdos Universitetas och Siauliai Universitetas läses svenska som biämne eller extra ämne; i Siauliai främst av språk- och ekonomistuderande.

Vilnius

Vid Vilniaus Universitetas kan svenska läsas på alla nivåer. Huvudämnesstuderande tas in vart fjärde år. Dessa läser nordisk filologi med inriktning mot svenska i fyra år (BA) eller sex år (MA). Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Mexiko

Mexico City

Vid Universidad Nacional Autónoma de México (UNAM) ses kunskaper i utländska språk som en viktig komplettering till övriga studier. För de flesta examina krävs kunskaper i ett, två eller tre språk. Svenska läses främst av studenter som kan tänka sig att fortsätta sina studier i Sverige.

Institutionen arrangerar utställningar och filmvisningar för vidare kretsar.

Moldavien

Chisinau

Studenterna i svenska vid Universitatea de Stat din Moldova går ett fyraårigt tolk- och översättarprogram med engelska som huvudämne och svenska som biämne. Svenska utgör cirka en tredjedel av studierna. Hösten 2006 antogs inga nya studenter i svenska. SI-lektor finns.

Nederländerna

Amsterdam och Groningen

Vid Universiteit van Amsterdam och Rijksuniversiteit Groningen kan svenska läsas som huvudämne på alla nivåer, i Amsterdam dock också som biämne inom kulturstudier och Europeiska studier. I Groningen finns inom ramen för MA möjlighet till praktik vid översättningsbyrå, museum eller forskningsprojekt.

Båda institutionerna organiserar symposier och presenterar aktivt översatt nordisk litteratur i form av rapporter, artiklar, översättningar i litterära tidskrifter och i bokform, tidningsrecensioner, populärvetenskapliga artiklar och radioprogram, samt genom föredrag om den svenska kulturen och litteraturen. Forskarutbildning finns.

Norge

Oslo

Svenska läses vid Universitetet i Oslo på Institutt for lingvistiske og nordiske studier till BA och MA. Många studerar inom lektors- och adjunktprogrammet för att bli gymnasielärare i norska, andra läser kurser inom nordisk litteratur- eller språkvetenskap. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Svensklektorn är knuten till ämnet nordisk litteraturvetenskap och arbetar huvudsakligen med svensk litteratur, men undervisar även i svensk språkhistoria och nusvensk språkvetenskap. Lektorn bidrar genom medverkan vid olika kulturarrangemang aktivt till spridningen av svensk litteratur och kultur.

Polen

Svenskundervisning bedrivs vid universitet i Gdańsk, Gdynia, Kraków, Lublin, Poznań, Sopot, Szczecin, Warszawa och Wrocław. Antalet universitet med svenskundervisning har ökat de senaste åren. Flera av lärarna är verksamma som översättare och kulturskribenter.

Gdańsk

Vid Uniwersytet Gdański, institutionen för skandinavistik, studeras svenska som huvudämne till BA och MA. Dessutom erbjuds studenter vid den juridiska och ekonomiska fakulteten kurser i svenska på olika nivåer. Forskarutbildning och SI-lektor finns. Institutionen är mycket aktiv när det gäller att utåt presentera Sverige och svensk kultur.

Vid Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki w Gdańsku (The Higher School of Tourism and Hotel Industry) ges svenska för nybörjare och medelavancerade.

Politechnica Gdańska ger också kurser i svenska.

Gdynia

Vid Pomorska Wyższa Szkoła Humanistyczna w Gdyni (Pommerska humanistiska högskolan), institutionen för skandinavistik, ges svenska sedan hösten 2006.

Vid Wyższa Szkoła Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Politycznych w Gdyni (Academy of International Economic and Political Relations), skandinaviska institutionen, ges kurser i svenska på olika nivåer.

Kraków

Vid Akademia Ekonomiczna w Krakowie (Cracow University of Economics) erbjuds svenska som extraämne för ekonomistuderande.

Vid Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, institutionen för svenska språket och litteraturen, studeras svenska som huvudämne på alla nivåer. Stor vikt läggs vid översättning. Svenska kan kombineras med sociologi, psykologi, pedagogik eller juridik. Flera tillvalskurser erbjuds på polska och är öppna för alla studenter vid universitetet. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Lublin

Vid Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej erbjuds kurser i svenska för studenter med tyska som huvudämne.

Poznan

Vid Wyższa Szkoła Języków Obcych w Poznaniu (Högskolan för moderna språk) studeras engelsk eller tysk filologi med svenska som biämne till BA. Dessutom anordnas kvällskurser för alla med intresse för svenska.

Vid Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, institutionen för skandinavistik, erbjuds svenska inom en femårig magisterutbildning. Svenska läses som huvudämne med engelska eller tyska som biämne, men kan också kombineras med andra inriktningar. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Sopot

Vid Wyższa Szkoła Finansów Rachunkowości (Higher School of Finance and Accountancy) ges kurser i svenska för studenter vid Europalinjen.

Szczecin

Vid Uniwersytet Szczeciński, germanska institutionen, utbildas tolkar från nordiska språk till polska i samarbete med Ernst-Moritz-Arndt-Universität i Greifswald och Lunds universitet.

Warszawa

Vid Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej – SWPS (Warsaw School of Social Psychology), skandinaviska institutionen, studeras svenska som huvud- eller biämne till BA. Inom det treåriga studieprogrammet finns tre inriktningar: turism och kulturvetenskap, tolk- och översättarlinje samt lärarlinje. Institutionen ger ut tidskriften *Acta Sueco-Polonica*. SI-lektor finns.

Vid Uniwersytet Warszawski, germanska institutionen, studeras svenska som biämne till BA.

Vid Uniwersytet Warszawski, institutionen för specialspråk (KJS), erbjuds svenska som valfritt ämne men inte i examen. Institutionen har fackspråklig profil.

Wrocław

Svenska är valfritt ämne vid Politechnika Wrocławska (Wrocław University of Technology), institutionen för främmande språk, och erbjuds för studenter från alla fakulteter.

Portugal*Porto*

Vid Universidade do Porto studeras svenska som valfritt ämne av språkstudenter och intresserade från näringslivet. Ett visst stöd till undervisningen ges av Auto-Sueco (Volvo).

Rumänien*Bukarest*

Vid Universitatea Bucuresti läses svenska som B-språk (biämne, tolv timmar i veckan) eller C-språk (två timmar i veckan) i tre år. SI-lektor finns.

Cluj-Napoca

Vid Universitatea Babes-Bolyai erbjuds svenska som biämne för studenter med norska som huvudämne och som fakultativ kurs för övriga studenter. En kurs om svenskt samhällsliv ges på rumänska.

Ryssland

Svenskundervisning bedrivs i Archangelsk, Kaliningrad, Moskva, Murmansk, Novgorod, Petrozavodsk, Pskov, S:t Petersburg och Vologda, vid sammanlagt 19 universitet och högskolor. I Pskov och Vologda erbjuds svenska endast utanför ordinarie studier.

Archangelsk

Vid Arkhangelsk State Technical University (ASTU) studeras svenska vid fakulteten för översättning och tolkning i kombination med ämnena ekonomi och internationell marknadsföring. Svenska erbjuds också som valfritt ämne för studenter i juridik och skogsvetenskap.

Vid Pomor State University utbildas studenter till lärare i engelska (huvudämne) och svenska (biämne). Svenska läses i tre år. Universitetet har en tolk- och översättarutbildning där förslag finns att svenskan ska ingå som andra språk. Vid journalistlinjen läser två grupper svenska. En kurs om Sverige hålls på förvaltningslinjen. Dessutom ges avgiftsbelagda kvällskurser för studenter från alla institutioner. SI-lektor finns.

I stort sett varje år anordnas någon form av svenska kulturdagar eller en festival.

Kaliningrad

Vid Immanuel Kant State University of Russia läses svenska som andra eller tredje främmande språk (biämne). De flesta kombinerar svenska med engelska eller tyska.

Moskva

Här studeras svenska vid sex universitet (sju institutioner).

Vid State University of Management (GUU) ges svenska som andra språk för studenter vid Institute of National and World Economy, Institute of Tourism and Market Development och Institute of Management in Power Engineering.

Vid Moscow State Institute of International Relations (MGIMO) studeras svenska som huvud-, bi- eller tillvalsämne. Studenter med svenska som huvudspråk specialiserar sig på det skandinaviska näringslivet, rättsväsendet i Norden, relationerna mellan de nordiska länderna och Ryssland eller nordisk historia. Studenterna inriktas på att arbeta som diplomater, tolkar, ekonomer eller jurister.

Vid Moscow State Linguistic University (MGLU) läses svenska som huvud- eller biämne vid tolk- och översättarfakulteten. Den vanligaste kombinationen med svenska är engelska. Dessutom kan svenska läsas som valfritt ämne. Forskarutbildning finns i nordiska språk.

Vid Lomonosov Moscow State University (MGU) ges svenska vid den filologiska fakulteten och journalistfakulteten. Studenterna vid filologifakulteten är litteraturvetare eller lingvister med svenska som första eller andra främmande språk, i enstaka fall historiker eller sociologer med inriktning på Sverige. Vart femte år startar en grupp studerande med svenska som huvudämne. Forskarutbildning och SI-lektor finns. Vid journalistfakultetens forskningscentrum

Nordica erbjuder svenska, norska och finska som huvud-, bi eller tillvalsämne.

Plekhanov Russian Academy of Economics erbjuder svenska i två år vid språkcentrum (institutionen för utländska språk).

Russian State University for the Humanities (RGGU) får ett relativt omfattande stöd från SI till sitt rysk-svenska studiecentrum. Svenska ingår i studieprogrammen för historia, historia-arkivkunskap, internationella relationer, statskunskap, filologi, konst- och teatervetenskap, samt museologi och kulturteori. Svenska kan studeras som första eller andra språk. De flesta studerar svenska i fyra år, filologerna i fem år. Undervisning ges även i svensk historia inklusive historiografi, litteratur, konst- och musikhistoria, arkivväsende samt rätts- och statsvetenskap. Våren 2006 anordnades en stor konferens i samband med centrets tioårsjubileum med temat *Svenskhetens natur och förändringar*. SI-lektor finns.

Många av universiteten nämner RGGU:s externa arrangemang som intressanta begivenheter för lärare och studenter med intresse för Sverige.

Murmansk

Vid Murmansk Humanities Institute (MHI) ges svenska som biämne inom ramen för ett fyraårigt tolk- och översättarprogram med inriktningen engelska och svenska.

Vid Murmansk State Pedagogical University (MSPU) läses svenska som biämne inom ett femårigt grundskolläraryrkeprogram med inriktning på engelska och svenska. Studenter med annan språk-inriktning kan läsa svenska som tredje språk (extraämne) i ett år. Vid fakulteten för Rysslands historia kan man inom grundskolläraryrkeprogrammet med inriktning på engelska och historia välja svenska som tredje språk (extraämne), som då läses i tre år. Fakulteten bedriver undervisning i svensk litteratur, kultur och svenskt samhälle. SI-lektor finns och undervisar vid de båda grundskolläraryrkeprogrammen.

Vid Murmansk State Technical University (MGTU) ges svenska som biämne inom ramen för ekonomiprogrammet med inriktning på världsekonomi.

Novgorod

Vid Novgorod State University läses svenska som huvudämne inom ett femårigt program vid institutionen för teoretisk och tillämpad lingvistik. Blivande tolkar/översättare läser svenska som huvud- eller biämne med franska eller engelska som huvudämne. Ekonomistuderande läser svenska som första främmande språk och engelska som andra språk. Två av de inhemska svensklektorerna är disputerade i svenska respektive språkvetenskap. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Historieavdelningen har undervisning i svensk/skandinavisk historia, språkhistoria och realia. Man planerar att öppna ett ”skandinaviskt laboratorium”, där språkstudier ska kombineras med studier i historia, realia och kultur.

Petrozavodsk

Vid Petrozavodsk State University ges svenska vid institutionen för germansk filologi och institutionen för skandinaviska språk. I germansk filologi läses svenska som andra främmande språk (biämne). Huvudämnet är engelska eller tyska. De flesta kombinerar svenska med engelska. Vid skandinaviska institutionen studeras svenska som huvud- eller biämne, danska och norska endast som biämne. Huvudämnet studeras i fem år. Efter examen blir studenterna lärare i ryska och svenska. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Pskov

Vid Pskov State Pedagogical Institute ges svenska som kvällskurs utanför den ordinarie undervisningen. SI-lektor finns. Från hösten 2007 ges dock undervisningen av en rysk svensklärare.

S:t Petersburg

Vid St. Petersburg State University finns huvuddelen av svenskundervisningen vid institutionen för skandinavisk filologi, där även undervisning i danska och norska ges. Studenterna läser svenska som huvudämne, vanligtvis i kombination med engelska. Svenska är biämne för studenter som läser finska och obligatoriskt för dansk- och norskstuderande. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Vid institutionen för främmande språk och lingvodidaktik ges svenska som biämne eller frivillig kurs för studenter från fakulteten

för journalistik samt internationella relationer. För de senare ingår svenska som biämne inom Europastudier med speciell inriktning på Sverige och Norden.

Vid St. Petersburg State University of Telecommunications läses svenska som huvudämne i fyra och ett halvt år inom utbildningsprogrammet *Regionkunskap med inriktning på de nordiska länderna*.

Vid St. Petersburg State Polytechnic University läser man svenska inom det femåriga utbildningsprogrammet *Regionkunskap – nordiska länder* med inriktning på Sverige och Finland. Det första språket är engelska och det andra svenska eller finska. Ett magisterprogram är under utarbetande.

Vologda

Svenskundervisning ges vid Vologda State Pedagogical University och läses som extraämne av studenter samt tysk- och engelsklärare vid universitetet.

Schweiz

Basel

Vid Universität Basel kan nordiska språk läsas till BA och MA. Antalet nordister på svenskkurserna har stigit markant och intresset för svenska från andra studieinriktningar har ökat. Basel är aktivt i ett skandinavistnätverk med institutionerna i Freiburg, Strasbourg och Tubingen. Forskarutbildning finns.

Man samarbetar med ambassaden om forfattarturneer. översättningshjälp har getts till Basels teater i samband med en inscenering av Gösta Berlings saga.

Zurich

Vid Universität Zurich kan nordiska språk läsas till BA och MA. Nyborjarkursen följs också av hobbystudenter med skilda ämnesinriktningar som journalistik, teknologi och medicin. Forskarutbildning finns.

Universitetet samarbetar med *Literaturhaus* i Zurich och den stora bokhandeln *Orell Fussli* samt med förlag som ger ut svensk litteratur. Tillsammans med dessa ordnas författarbesök, föredrag och litteraturlasningar.

Serbien

Belgrad

Univerzitet u Beogradu erbjuder svenskundervisning på alla nivåer. På grundnivå finns en fyraårig grundutbildning i nordisk filologi med svenska som huvudspråk. Dessutom ges obligatorisk undervisning i svenska språket och litteraturen för studenter i norsk filologi. Svenska kan läsas som biämne även av andra filologistuderande. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Nordiska avdelningen är en av de mest populära vid filologiska fakulteten. Man har slutfört en svensk-serbisk ordbok samt översatt svensk skönlitteratur och är en knutpunkt för spridning av information om Sverige.

Slovakien

Bratislava

Svenskstudierna vid Univerzita J.A. Komenského leder efter fem års studier till en MA i svenska språket och kulturen. Svenska läses i kombination med framför allt tyska men även slovakiska. Examen ger kompetens att arbeta som översättare eller tolk. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Slovenien

Ljubljana

Vid Univerza v Ljubljani läser de flesta svenskstudenterna svenska som frivilligt ämne. Några få studenter har svenska som obligatoriskt biämne med tyska/engelska som huvudämne. Få studenter kommer från andra fakulteter än den språkvetenskapliga. Med Bolognaformen kommer svenska att kunna läsas inom magisterprogrammet i tyska.

Spanien

Barcelona

Vid Universitat de Barcelona finns svenska som obligatoriskt tillvalsämne för studenter från alla fakulteter. SI-lektor finns.

Vid Escola d'Idiomes Moderns (EIM), universitetets språkskola, är svenska ett valfritt ämne för studenter vid den filologiska fakulteten, särskilt för dem som läser tyska eller engelska. Även studenter från andra fakulteter kan läsa svenska inom "creditos libres" (fristående kurser). Kurser ges för Erasmusstudenter.

Madrid

Vid Universidad Complutense de Madrid, Centro Superior de Idiomas Modernos, erbjuds svenska för alla studerande inom "creditos libres".

Vid Escuela Oficial de Idiomas (en språkskola) är undervisningen i svenska uppdelad på fem årskurser. Studenterna kommer från de flesta universitet i Madrid. En del är tekniker, medicinare eller naturvetare som vill arbeta eller forska i Sverige. Andra studerar filologi eller går ekonom- eller juristutbildning. EOI utfärdar officiella certifikat i språkfärdighet.

Förutom större litterära evenemang i samarbete med ambassaden arrangeras diverse kulturella arrangemang som når även utanför EOI.

Vitoria

Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea är uppdelat på tre campus: Bilbao, San Sebastian och Vitoria. Svenskundervisning ges i Vitoria. Svenska ingår som biämne i examen eller som tillvalsämne för alla språkstudenter.

Storbritannien

Edinburgh

Vid University of Edinburgh ges svenska på alla nivåer. Svenska kan ingå som huvudämne i grundexamen, alternativt vara ett av två eller tre ämnen i en fyraårig examen. Svenska kan också läsas som biämne i ett eller två år. Svenska inslag finns i *Translation Studies* och i *Introduction to European Cinema*. Forskarutbildning finns.

Guildford

Vid University of Surrey kan svenska läsas som bispråk inom grundutbildningen och ingå i en MA i *Translation Studies*. De sista studenterna i svenska utexamineras i juni 2008. Därefter erbjuds svenska bara vid Centre for Language Studies, vars kurser är öppna för alla studenter vid universitetet.

London

Svenska ges på alla nivåer vid University College London. På grundnivå kan svenska läsas som huvudämne i fyra år, varav studenterna förutsätts tillbringa ett år i Sverige. Svenska kan också studeras som bi- eller hobbyämne. Forskarutbildning finns.

Sheffield

Vid University of Sheffield läses svenska inom germanska studier i ett till tre år. Svenska ingår som tredje språk i BAML-programmet – *Bachelor of Arts in Modern Languages*. Svenska kan dessutom ingå i en MA i *Translation Studies* och kan även läsas av studenter från nästan alla fakulteter. SI-lektor finns.

Nyborjarsvenska finns registrerad som RTP-unit (Research Training Programme) för doktorander.

Wolverhampton

Vid University of Wolverhampton kan svenska läsas av alla andraårsstudenter under en termin. Lektorn föreläser i andra ämnen om svensk film och nordiska myter.

Sydkorea

Seoul

Vid Hankuk University of Foreign Studies leder fyra års studier i svenska som huvudämne till grundexamen. Svenska kombineras vanligen med ett eller flera språk, men ofta också med företags ekonomi eller statsvetenskap. Svenska kan även läsas som biämne. Kurser i svensk litteratur, historia, politik och ekonomi ges.

Professorerna vid den berörda institutionen står bakom Koreansk-skandinaviska sällskapet som ger ut tidskriften *Scandinavian Studies*. De föreläser också om Sverige på företag och myndig-

heter, skriver läromedel samt översätter svenska böcker till koreanska. Ett svensk-koreanskt och ett koreansk-svenskt lexikon samt en ny svensk grammatik på koreanska har getts ut vid institutionen.

Åtskilliga svenska företag har stött institutionen på olika sätt, även med föreläsningar.

Tjeckien

Brno

Vid Masarykova univerzita ges norska som huvudämne, vilket kombineras med tre terminers komparativa studier i svenska. Tyskstuderande har en obligatorisk kurs i svenska. Svenska erbjuds även som kompletteringsämne för studenter från olika fakulteter och högskolor. Dessa kurser har en mycket bred rekrytering. Inriktningen på olika aspekter av svenskt samhällsliv gör svenskan populär. SI-lektor finns.

Olomouc

Vid Univerzita Palackého finns svenska som examens- och tillvalsämne.

Prag

Vid Univerzita Karlova v Praze (Charles University of Prague) ges svenska som huvudämne och läses av språkstudierande, litteraturvetare och översättare till MA. Kombinationsmöjligheterna är många. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Vysoká škola ekonomická (University of Economics) har en omfattande språkundervisning. Svenska läses som tredje främmande språk vid fakulteten för internationella relationer, som andra främmande språk vid fyra andra fakulteter och som valfritt ämne för övriga studenter. Undervisning ges också i de skandinaviska ländernas ekonomi och politiska system.

Tyskland

Svenskundervisning bedrivs vid 30 universitet. Som regel bedrivs svenskundervisningen vid en nordisk/skandinavisk filologisk institution, i ett par fall i kombination med studier i baltiska språk, finska eller ”Nordeuropakunskap”, och i flera fall vid språkcentra.

På många håll kombinerar studenterna svenska som bi- eller extraämne med ämnen från andra fakulteter. Undervisning om Sverige ges även i ämnen som statskunskap, sociologi, ekonomi och juridik. Utbytet med Sverige är stort. Forskarutbildning finns vid flera institutioner.

Bayreuth

Vid Universität Bayreuth erbjuds svenska vid språkcentrum. De flesta som läser svenska har företagsekonomi som huvudämne.

Berlin

Vid Humboldt-Universität zu Berlin, Nordeuropa-Institut, läses svenska som huvud- eller biämne till BA och MA. Här undervisas också i danska, norska, finska och isländska. Forskarutbildning finns.

Bielefeld

Svenska ges som extraämne vid Universität Bielefeld, opet för alla studenter.

Bochum

Vid Ruhr-Universität Bochum kan svenska ingå i BA och MA eller ge ett sprakintyg. Svenskkurserna ar opna för studenter från alla fakulteter.

Bonn

Vid Universität Bonn kan skandinavistik vara huvud- eller biämne i en BA och MA. Huvudspråk ar svenska, danska eller norska; dessutom läses isländska. Svenska läses även av många andra studenter än skandinavister. Forskarutbildning i modern litteratur och äldre skandinavistik finns, liksom SI-lektor.

Bremen

Fremdsprachenzentrum der Hochschulen im Lande Bremen erbjuder språkkurser för alla studenter vid universitet och högskolor i Bremen och Bremerhaven. Svenska kan här ingå i en grundexamen.

Dresden

Svenska är frivilligt ämne vid Technische Universität Dresden. Studenterna kan få universitetscertifikat i svenska.

Erlangen-Nürnberg

Vid Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg kan svenska, norska eller isländska ingå som huvud- eller biämne i en BA och MA. Forskarutbildning finns. Svenska studeras också vid språkcentrum, där en SI-lektor finns.

Frankfurt am Main

Vid Johann-Wolfgang-Goethe-Universität ligger tyngdpunkten på äldre skandinavistik. Svenska kan läsas som huvud- eller biämne till BA och MA. Danska, norska och isländska studeras också. Forskarutbildning finns. Institutionen samarbetar med *Hessisches Literaturhaus im Mousonturm* om litteraturläsningar.

Frankfurt an der Oder

Vid språkcentrum tillhörande Europa Universität Viadrina ges kurser i svenska för studenter från alla fakulteter. Språk ingår som en obligatorisk del av studierna. Studenterna kan få universitetscertifikat i svenska.

Freiburg

Vid Albert-Ludwigs-Universität erbjuds svenska inom ämnet skandinavistik tillsammans med övriga nordiska språk. Svenska kan läsas som huvud- eller biämne, som enstaka kurs eller som extraämne (Erweiterungsfach) för blivande lärare. Freiburg är aktivt i ett skandinavistnätverk med institutionerna i Basel, Strasbourg och Tübingen. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Greifswald

Vid Ernst-Moritz-Arndt-Universität ges undervisning i svenska vid två institutioner: Nordisches Institut samt Fremdsprachen- und Medienzentrum. Vid Nordisches Institut studeras förutom svenska även danska, finska, norska, estniska och isländska. Svenska ingår här som biämne i en BA och MA, i lärarutbildningen eller i diplomstudier. Forskning med inriktning på nyare skandinavisk litteratur och nordistik bedrivs.

Vid Fremdsprachen- und Medienzentrum erbjuds svenska som extraämne för studenter från alla fakulteter.

Göttingen

Vid Georg-August-Universität Göttingen studeras ämnet skandinavistik med svenska, norska eller danska som huvud- eller biämne till BA och MA. Svenska kan även läsas som hobbyämne. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Offentliga läsningar med författare och översättare samt visning av nyare nordisk film har ordnats i samarbete med andra arrangörer.

Hamburg

Vid Universität Hamburg, avdelningen för skandinavistik, läser de flesta studenterna till en MA med skandinavisk språk- och litteraturvetenskap som huvud- eller biämne. Många väljer svenska som första språk. Forskarutbildning finns.

Universitetet planerar att lägga ned avdelningen och har dragit in lektorstjänsten i svenska.

Heidelberg

Vid Ruprecht-Karls-Universität erbjuder språkcentrum kurser i svenska för alla studenter. De flesta är medicin-, juridik- och pedagogikstudenter.

Jena

Svenska ges vid språkcentrum vid Friedrich-Schiller-Universität som obligatorisk del i vissa studier (bl.a. interkulturella studier), men även som hobbyämne. Studierna kan ge universitetscertifikat i svenska.

Kiel

Vid Christian-Albrecht-Universität läses svenska som huvud- eller biämne inom nordisk filologi till magisternivå. Ett stort antal studenter har svenska som extraämne, främst inom medicin, juridik och ekonomi. Aktivt arbete med att synliggöra Sverige med författarläsningar, konferenser och symposier görs. Forskarutbildning finns.

Köln

Vid Universität zu Köln kan svenska och övriga nordiska språk läsas som huvudämne till BA och MA. Undervisning i svensk/nordisk litteraturvetenskap ges på tyska. Studenter inom pedagogik- och vårdutbildningar läser svenska med sikte på praktik i Sverige. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Lüneburg

Vid Universität Lüneburg undervisas i svenska på språkcentrum. Kurserna vänder sig till studerande vid alla fakulteter. Studenterna kompletterar studier i ekonomi, naturvetenskap, kulturvetenskap eller lärarutbildning med svenska.

Mainz

Vid Johannes-Gutenberg-Universität Mainz, institutionen för engelska och lingvistik samt nordeuropeiska och baltiska språk och kulturer, ges svenska för studenter från alla fakulteter. Här undervisas också i norska, danska, finska, estniska, lettiska, litauiska, isländska och färöiska (i mån av tillgång på lärare).

Mannheim

Vid Universität Mannheim läses svenska av ekonomistudenter som biämne samt av hobbystudenter från alla fakulteter. När nuvarande svensklektor går i pension sommaren 2007 upphör undervisningen.

Marburg

Vid Philipps-Universität Marburg ingår svenska i programmet Språk och kommunikation. Därutöver finns många hobbystudenter (historiker, statsvetare och sociologer). Genom litteraturdagar,

översättningssymposier, utställningar, föredrag och författarbesök synliggörs Sverige.

München

Vid Ludwig-Maximilians-Universität läses nordisk filologi som huvud- eller biämne till BA och MA. Tyngdpunkten ligger på litteraturstudier. Studenterna förväntas dock lära sig ett nordiskt språk aktivt och kunna läsa på de andra språken. Ett nordiskt språk kan också läsas som extraämne. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Man samarbetar med förlag, t.ex. i samband med författarbesök, och ordnar läsningar för allmänheten.

Münster

Vid Westfälische Wilhelms-Universität Münster kan svenska läsas som huvud-, bi- eller extraämne. Forskning med inriktning på Skandinavien bedrivs inom litteratur- och kulturvetenskap.

Oldenburg

Vid Universität Oldenburgs språkcentrum erbjuds kurser i svenska för studenter från alla fakulteter.

Rostock

Vid Universität Rostocks språkcentrum kan svenska läsas som bi- eller extraämne. Blivande jurister och ekonomer kan läsa svenska som tredje främmande språk. Fackspråklig inriktning finns. För historiker och statsvetare finns en översättningskurs. Kurserna förbereder för studier och arbete i Sverige.

Stendal

Vid Hochschule Stendal kan svenska läsas som fristående kurs av alla studenter.

Stuttgart

Vid Universität Stuttgarts språkcentrum ges kurser i svenska för studenter från alla fakulteter.

Tübingen

Vid Universität Tübingen kan svenska läsas som huvud- eller biämne till BA och MA. Studieinriktningen ar främst litteraturvetenskaplig. Svenska kan även läsas som hobbyämne och kombineras med alla humanistiska ämnen. Tübingen är aktivt i ett skandinavistnätverk med institutionerna i Basel, Freiburg och Strasbourg. Forskarutbildning finns.

Weimar

På språkcentrum vid Bauhaus-Universität Weimar ges undervisning i svenska för studenter från alla fakulteter, men speciellt för arkitekturstudenter som ska på Erasmusutbyte. Studierna kan ge universitetscertifikat i svenska.

Ukraina

Kiev

Svenska kan läsas vid Kyiv International University som biämne i tre år och vid Kyiv Taras Shevchenko National University som första eller andra främmande språk.

Lviv

Svenskundervisning ges vid Ivan Franko National University of Lviv för studenter med internationella relationer som inriktning. Studenternas huvudämnen ar ekonomi, juridik och statsvetenskap. SI-lektor finns.

Ungern

Budapest

Vid Eötvös Lorand Tudomanyegyetem (Eötvös Lorand University) ar svenska huvud- och examensämne och kan läsas till BA och MA. Man kan också läsa skandinavistik i kombination med annat ämne, vanligen något humanistiskt. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

Uruguay

Montevideo

Vid Universidad de la República är svenska ett extraämne. Inom svenskämnet undervisas även om sociala, politiska och kulturella förhållanden i Sverige. Nordisk litteratur är ett tillvalsämne inom vilket man kan specialisera sig. Undervisningen i nordisk litteratur ges på spanska och litteraturen läses i översättning.

Lektorn håller externa föredrag om ämnen med nordisk anknytning. Den svenska kolonin har bildat ett svenskt-uruguayanskt kulturinstitut med aktiviteter för studenter och allmänhet.

USA

Svenskundervisning bedrivs vid 28 institutioner, ofta inom ämnet Scandinavian studies som innefattar realiakurser på engelska om olika aspekter av svenskt kultur- och samhällsliv. En förskjutning från ”heritage students” (studenter med svenskt påbrå) till en mera allmän rekrytering har skett under det senaste årtiondet. Universitetet har ofta krav på två års språkstudier (Language Requirement) och svenska är då ett av alternativen. Samtidigt är konkurrensen hård, i första hand från arabiska och asiatiska språk, där många universitet nu etablerar sig. Ingen SI-lektor finns för närvarande.

California

University of California, Berkeley

Vid Department of Scandinavian Studies kan svenska läsas som huvud- eller biämne till en BA och som del av en MA eller forskarutbildning i kombination med litteratur, film, medeltidsstudier eller folkloristik. Danska, norska, finska och fornnordiska studeras också.

Colorado

University of Colorado, Boulder

Svenska läses vid Department of Germanic and Slavonic Languages and Literatures. Scandinavian Studies kan läsas som biämne på grundnivå. Inom detta väljes svenska eller norska.

Georgia

Oglethorpe University, Atlanta

Svenska undervisas i öppna kvällskurser för studenter och allmänhet. Inga poäng ges.

Illinois

North Park University, Chicago

Vid Department of Scandinavian Studies kan man välja svenska eller norska inom huvudämnet Scandinavian Studies (tre års studier). Svenska finns också som biämne.

Augustana College, Rock Island

Department of Scandinavian Studies erbjuder språk-, litteratur-, film- och kulturkurser. Svenska kan läsas som huvudämne i en BA. Huvuddelen av studenterna läser dock svenska för att uppfylla kravet på ett års studier i främmande språk.

Vid Augustana College bibliotek finns en av de största samlingarna av svensk litteratur i USA. Kulturella aktiviteter arrangeras tillsammans med American Scandinavian Association at Augustana och The Swenson Swedish Immigration Research Centre.

University of Illinois, Urbana-Champaign

Universitetet är ett av USA:s största och har utpräglad forskningsinriktning. Skandinavistik kan läsas som huvudämne vid Department of Germanic Languages and Literatures. De flesta läser dock svenska/skandinavistik som enstaka kurs i kombination med andra ämnen, t.ex. historia eller statsvetenskap. Kurser på engelska i skandinavisk litteratur och film kombineras med litteratur-, film- och teatervetenskap. Inom forskarutbildningen kan man välja skandinavisk litteratur som biämne (minor area of concentration).

Svenskan och skandinavistiken har en stark ställning vid institutionen. En ny webbplats görs för Scandinavian Studies, som ska fungera som information till en vidare publik också utanför universitetets gränser.

Maryland

University of Maryland

Universitetet är ett s.k. Research I University och tillåter studenter att ha skandinavisk litteratur och kultur som del i en BA. Undervisningen ges vid Department of Germanic Studies, School of Languages, Literatures and Cultures. Många studenter i statsvetenskap, sociologi m.fl. ämnen läser kurser om Norden som ”minor concentration”. Dessa kurser är på engelska och drar ett stort antal studenter. Studenter som behärskar ett nordiskt språk läser kurslitteratur och kompletterande litteratur på originalspråket. För närvarande finns språkundervisning bara som fristående kurser.

Massachusetts

University of Massachusetts Amherst

Svenska är ett av femton språk att välja bland inom German and Scandinavian Studies.

Harvard University, Boston

Vid Department of Germanic Languages and Literatures kan svenska läsas som huvud- (två år) eller biämne, men också pga. kravet på ett års studier i främmande språk för en BA. Svenska kan också ingå som biämne i en MA. Ett fåtal läser svenska i minst tre år för ”language citation”. Svenska samhällsteman tas upp i en del kurser, t.ex. den svenska miljölagstiftningen inom juridik och kvinnofrågor inom sociologi. Kvällsuniversitetet erbjuder en ettårig nybörjarkurs, där de flesta är hobbystudenter.

Michigan

University of Michigan, Ann Arbor

Svenska kan läsas som biämne i tre år inom Scandinavian studies vid Department of Germanic Languages and Literatures.

Minnesota

Minnesota State University at Mankato

Svenska ingår i Scandinavian Studies Program som biämne och varvas med norska.

University of Minnesota, Minneapolis

Studenter av alla slag läser svenska vid Department of German, Scandinavian and Dutch.

Bethel University, St. Paul

Svenska kan studeras som extraämne.

Gustavus Adolphus College, St. Peter

Undervisning ges i svenska och Scandinavian Studies. Det senare kombineras som huvud- eller biämne med engelska, historia och/eller statsvetenskap. Gustavus Adolphus College ordnar en Nobelkonferens varje höst och besök av svenska författare, musiker och forskare. 2007 arrangeras ett stort Linnésymposium.

Missouri

Washington University in St. Louis

Svenska kan läsas som extraämne i två år vid Department of Germanic Languages and Literatures.

New York

Cornell University, Ithaca

Svenska studeras vid Department of German Studies som biämne i tre terminer med möjlighet till en extra termin för självständiga studier. En del studenter fortsätter med masterstudier i internationella relationer eller med Sverige-/Skandinavienrelaterad forskning.

Svenska stipendiater och utbytesstudenter knyts på olika sätt till undervisningen i svenska.

Columbia University, New York City

Svenska kan läsas i två år inom The Swedish Program/Department of Germanic Languages. Kurser på engelska ges om svensk film och litteratur. Studenterna kan läsa kurser inom Scandinavian studies med en "major" eller "minor concentration" i ämnet.

Svensklektorn är en aktiv kulturförmedlare, bl.a. som översättare av svensk litteratur och dramatik.

New York University, New York City

Vid School of Continuing and Professional Studies/The Center for Foreign Languages and Translation ges undervisning i svenska med inriktning på översättning. Kurser hålls i samarbete med Scandinavian House. "Certificate in Foreign Languages" (Scandinavian) kan erhållas.

Vassar College, Poughkeepsie

Svenska kan läsas på tre nivåer vid Self-Instructional Language Program (SILP) och läses bl.a. av studenter inom utbytesprogrammet med Stockholms universitet.

Ohio

Ohio State University, Columbus

Svenska kan läsas som biämne (Scandinavian Studies) i en BA vid Department of Germanic Languages and Literatures.

Oregon

University of Oregon, Eugene

Vid Department of German and Scandinavian ges kurser i svenska liksom i danska, finska, norska samt om skandinavisk litteratur och kultur- och samhällsliv. Man kan läsa Scandinavian studies som biämne eller German with Scandinavian focus som huvudämne. Studenterna kommer från alla fakulteter. Skandinaviska ämnen kan även väljas som huvudområde i forskarutbildningen i jämförande litteraturvetenskap.

Portland State University

Nybörjarsvenska startar vart fjärde år vid Department of Foreign Languages and Literatures; två års svenska varvas med två års finska.

Pennsylvania

University of Pennsylvania, Philadelphia

Vid Department of Germanic languages and literatures kan svenska läsas i ett år, men inte som examensämne.

Rhode Island

Brown University, Providence

Svenska kan läsas som extraämne vid Department of German Studies.

Texas

University of Texas at Austin

Vid Department of Germanic Studies kan studenter ha Scandinavian studies som huvudämne med inriktning på svenska. Många väljer att kombinera svenska med huvudämnesstudier i historia, socialvetenskap, arkitektur eller musikvetenskap. Forskarutbildning finns.

Washington

University of Washington, Seattle

Department of Scandinavian Studies är den största skandinavistikinstitutionen i USA. Mer än 2 000 studenter strömmar årligen igenom de kurser som ges. Förutom i litteratur och språk undervisas i skandinavisk statsvetenskap, historia, film och folkloristik. Svenska kan läsas som huvudämne till BA och MA. Följande examina finns också: BA i Scandinavian Area Studies, MA i Scandinavian Languages and Literature, MA i Scandinavian Area Studies with emphasis on Political Science, History or Folklore and Mythology, och PhD i Scandinavian Language and Literature.

Två av lärarna har svenska som modersmål och är specialiserade på svenska språket och litteraturen. De flesta lärarna har kombinerade tjänster och är även knutna till t.ex. Women Studies, Textual Studies och European Studies. Forskning bedrivs i svensk litteratur.

Av huvudämnesstudenterna kombinerar två tredjedelar svenskan med kommunikationsvetenskap, statsvetenskap, ekonomi, cell- och molekylärbiologi, neurobiologi, redovisning, antropologi eller historia. Studenter på MA- och PhD-nivå fokuserar på svenska språket och litteraturen eller film. Under sommaren arrangeras intensivkurser i nybörjarsvenska och -norska (Scandinavian Summer Institute).

Wisconsin

University of Wisconsin, Madison

Vid Department of Scandinavian Studies kan studenterna välja svenska, norska, danska, finska eller isländska som kan läsas till BA och MA. Forskarutbildning finns. Flera hundra studenter på grundnivå följer kurser i Literature in Translation, dvs. nordisk litteratur i översättning till engelska. Undervisning om Sverige finns inom litteraturvetenskap och historia.

University of Wisconsin, Milwaukee

Svenska kan läsas som del av en BA inom Scandinavian Studies Certificate Program vid Department of Foreign Languages and Linguistics.

Vitryssland*Minsk*

Svenskundervisning finns vid Belorussian State University (BGU), Minsk State Linguistic University (MGLU) och Centre for Swedish Studies (CSS). Svenska kan läsas som andra eller tredje språk. På CSS återfinns studenter med allmänt intresse för det svenska språket, samhället och kulturen. Mycket tid ägnas vid alla universitet åt det sociala, politiska och ekonomiska systemet i Sverige. En SI-lektor undervisar vid både MGLU och CSS.

På BGU är svenskstudenternas huvudämnen internationella relationer och internationell turism. Svenska studeras som biämne och är obligatoriskt för en del av dem som läser engelska. Studenterna specialiserar sig i övrigt inom diplomati, internationell rätt, internationella ekonomiska relationer eller internationell turism.

På MGLU studeras språk med inriktning på pedagogik, översättning eller språkvetenskap. Svenska läses som biämne eller tredje ämne (kvällsstudier) inom översättarfakulteten, fakulteten för interkulturell kommunikation och fakulteten för tredje språk.

CSS attraherar besökare med allmänt intresse för Sverige och erbjuder kurser i svenska och om Sverige. Föreläsningar ges i realia, liksom information om högre studier i Sverige och stipendiemöjligheter. Möten med svenskar (lärare, författare, tolkar m.fl.)

ordnas och svensk film visas. Centret informerar om kulturella aktiviteter med Sverigeanknytning samt ordnar konferenser.

Polotsk

Ett svenskt centrum med undervisning i svenska har nyligen öppnats vid Polotsk State University.

Österrike

Wien

Svenska är det största språket vid institutionen för europeisk och jämförande språk- och litteraturvetenskap vid Universität Wien. Svenska kan liksom övriga nordiska språk läsas som huvudämne. Inom modulen ostersjostudier kan svenska eller danska kombineras med finska, ett baltiskt språk, polska eller ryska. Introduktionskurserna i ostersjostudier inkluderar i hög grad Sverige. Kurserna omfattar historia, samhälle, kultur- och språkpolitik, europeisk integration och internationellt utvecklingsarbete. Dessa kurser läses av studenter från olika fakulteter och ämnen. Det stora intresset har medfört att undervisning i svenska nu även ges vid universitetets språkcentrum.

Praesens Verlag ger ut institutionens serie *Wiener Studien zur Skandinavistik* och *Wechselbeziehungen sterreich-Norden*. Institutionen ar också aktiv i att arrangera vetenskapliga konferenser inom ostersjostudier. Forskarutbildning och SI-lektor finns.

2.4 Tendenser

I flera västeuropeiska länder har de senaste åren ”små” språk drabbats av nedskärningar som följd av prioriteringar vid universiteten. Svenskan hävdar sig väl i förhållande till t.ex. de andra nordiska språken, men undervisningen i svenska har ändå lagts ned vid ett par universitet i Storbritannien och ett i Tyskland. Svenskans ställning har också försvagats vid olika universitet i Tyskland och Frankrike. Samtidigt har intresset för att studera svenska ingalunda avtagit. Tvärtom rapporteras från flera universitet i Västeuropa att många som vill läsa svenska inte kan beredas plats. I Polen och Ryssland har antalet högskolor med svenskundervisning ökat de senaste åren.

I sammanhanget är det av intresse att se på situationen i den svenska högskolan. Också här har undervisningen i språk, särskilt de mindre utbredda, svårigheter på sina håll. Behovet av en ordning som garanterar att vissa språk studeras någonstans i systemet har blivit mer uppenbart. Inom Regeringskansliet utarbetades 2006 ett förslag rörande vilka språk som är av nationellt intresse och därför bör omfattas av särskilda åtaganden (DnrU2006/3081/UH). Ett av kriterierna var ”nyckelspråk för Sverige ur ett handels- och kommunikationsperspektiv”. Efter remissbehandling har detta lett till vissa uppdrag till olika högskolor i regleringsbrevet för 2007. Att reciprocitet länder emellan ska gälla i detta sammanhang är ingalunda givet, men vi vill ändå påpeka att ett visst språks ställning i Sverige inte torde vara utan betydelse för hur svenska språket värderas och behandlas i det land där respektive språk talas.

3 Andra länders insatser för sina språk

Förutsättningarna för insatser för att stärka det egna språket skiljer sig självfallet mellan länder med mer utbredda språk – som Frankrike, Spanien, Storbritannien och Tyskland – och andra. Vi redovisar översiktligt hur man arbetar i de länder som vi bedömer som närmast jämförbara med Sverige, nämligen grannländerna Danmark, Finland och Norge samt Nederländerna.

Danmark

Undervisning i danska språket och litteraturen och om danskt samhällsliv bedrivs vid ca 90 universitet i ett trettiotal länder. Ungefär 3 000 studenter omfattas av undervisningen.

Danska statens stöd består sammanfattningsvis i:

- bistånd till universitet vid urval till lektorat och andra lärartjänster,
- rese- och expensbidrag till vissa lektorer samt flyttbidrag,
- enskilda tillägg till lektorer, t.ex. bidrag till sjukförsäkring om anställningen inte omfattar en sådan,
- bidrag till universitet för lön till lektor eller motsvarande,
- bidrag till universitet för inköp av litteratur, läromedel och annat undervisningsmaterial samt för gästföreläsare, konferenser o.d.,
- sommarkurser i Danmark för lektorer och, i mån av plats, andra lärare,
- regionala konferenser för lektorer och andra lärare,
- doktorandstipendier till lektorer,
- kontakt med och information till lektorer och universitet.

Danska lektorer finns vid ca 35 universitet och är anställda av respektive universitet. De flesta får ett ekonomiskt bidrag från Danmark.

Lektoratsudvalget, en rådgivande nämnd knuten till Universitets- och Byggningsstyrelsen, medverkar vid strategiska och vetenskapliga bedömningar rörande lektoratsverksamheten och vid avvägningar rörande det löpande stödet till lektorer och institutioner. Dessutom står udvalget för bedömning och urval vid tillsättning av lektorat och vid tilldelning av doktorandstipendier. Ordföranden utnämns av vetenskapsministern och är nordist. Fler-talet övriga ledamöter utses av Rektorskollegiet (de danska högskolerektorernas sammanslutning) och är sakkunniga inom respektive det tyskspråkiga, det anglosaxiska, det romanska och det slaviska området. Dessutom utnämns en ledamot av Kulturministeriet.

Utlandslektorerna har en akademisk examen med minst fem års studier bakom sig. Några är doktorer. Detta liksom förekomsten av särskilda doktorandstipendier ska ses mot bakgrund av att lektoraten ursprungligen tillkom i syfte att ge doktorander möjlighet att fullfölja avhandlingsarbete i annat land. Intresse och fallenhet för forskning, undervisningserfarenhet samt särskilda språkliga, personliga eller kulturella förutsättningar för att arbeta vid berört universitet, bl.a. som kulturförmedlare, tillmäts vikt i urvalsprocessen.

Att lektorerna medverkar som föredragshållare, i radio- och tv-program samt arrangerar eller deltar i kulturella evenemang ses som ett viktigt led i främjandet av dansk kultur i utlandet.

Stödet till undervisningen i danska och dansk kultur i utlandet uppgick 2006 till sammanlagt 10,1 miljoner danska kronor, motsvarande drygt 12 miljoner svenska kronor.

Finland

Undervisning i finska förekommer vid drygt 100 universitet i cirka 30 länder för omkring 4 000 studenter.

Det statliga stödet består sammanfattningsvis i:

- förmedling till utländska universitet av årligen ca 25–30 gästprofessorer, lektorer och språkassistenter samt av praktikanter (finskstuderande) och gästlärare för kortare perioder,

- allmänna bidrag till universitet efter prövning i varje enskilt fall (material, fack- och skönlitteratur, tidningar, läromedel, AV-material osv.),
- fortbildningsdagar i Finland samt regionmöten i utlandet för berörda lärare, introduktionskurser för nya lärare,
- råd och information till institutioner och lärare, t.ex. broschyrer och nyhetsbrev, samt en interaktiv webbplats "Suomitori" (Finlandstorget) som diskussionsforum för lärare och studenter,
- stipendier för studier och forskning i finska i Finland,
- språkpraktikplatser i Finland för utländska finskstuderande,
- sommarkurser i Finland för utländska studenter i samarbete med finska universitet,
- Internetkurser i finska.

Ansvarigt för verksamheten är Centret för internationellt personutbyte (CIMO) som lyder under Undervisningsministeriet. En rådgivande delegation bestående av experter från universitet är knuten till centret.

25–30 universitetslärare är genom arbetskontrakt knutna till CIMO. Kontrakt ingås ofta för ett år men kan förnyas till fem år för lektorer och tre år för gästprofessorer. I allmänhet har läraren avtal med både CIMO och det mottagande universitetet och uppbär därmed en "hemlön" från Finland och lokal lön från universitetet, vilket sammanlagt motsvarar lönen för en universitetslektor i Finland. Därtill betalar CIMO ett rese- och flyttbidrag samt speciella tillägg för medföljande familjemedlemmar. Särskilt ekonomiskt stöd utgår därutöver till f.n. 17 universitet efter prövning i varje enskilt fall.

Av en utlandslektor krävs examen motsvarande filosofie magister med ämnesstudier eller minst 40 poäng i finska språket, östersjöfinska språk eller finsk-ugriska språk. Man ser gärna att lektorn även har studerat finsk litteratur och kultur samt har erfarenhet av undervisning i finska som främmande språk och av undervisning på universitetsnivå. En gästprofessor ska ha minst en filosofie licentiat-examen och vetenskapliga meriter i finska eller därmed besläktade språk.

Stödet till undervisningen i finska och finsk kultur i utlandet uppgick 2006 till 1,81 miljoner euro, motsvarande ca 16,3 miljoner svenska kronor.

Norge

Mellan 5 000 och 6 000 studenter vid ca 140 universitet i 36 länder läser "Norgeskunskap", som innefattar studier i norska språket.

Det statliga stödet har som uttalat syfte att främja en positiv Norgebild internationellt och profilera Norge i utlandet. Stödet består sammanfattningsvis i:

- bistånd till utländska universitet vid urval till lektorat,
- bidrag till universitet för inköp av litteratur, läromedel, prenumerationer, teknisk utrustning och annat undervisningsmaterial,
- bidrag och service till de norska lektorerna,
- stipendier för studier och forskning i Norge (för studenter i norska eller angränsande ämnen som är i slutfasen av en högre examen eller bedriver doktorandstudier),
- informations- och nyhetsbrev samt chattforum för lärare och studenter,
- regionala möten och konferenser för norska lektorer och lärare.

Stödet administreras av SIU (Senter for internasjonalisering av høyere utdanning), som tillhör utbildningssektorn, men uppdraget och medlen kommer från Utrikesdepartementet. Stödet ska följa de utrikespolitiska prioriteringarna, och "norskmiljöerna", dvs. forskare, lärare och studenter i norska i utlandet, ska genom samverkan med ambassaderna integreras i "Norgefrämjandet".

SIU har till sin hjälp en rådgivande nämnd bestående av tre sakkunniga från norska universitet, en representant för NORLA (litteraturfrämjande) och en för Innovasjon Norge (näringslivsfrämjande). Nämnden bistår SIU i urvalet av kandidater till utlandslektorat och av stipendiater. Nämndens ordförande deltar vid regelbundna samrådsmöten mellan SIU och Utrikesdepartementet.

Ett trettiotal utlandslektorer finns. Lektorerna har en högre akademisk examen i norska (norsk ämbetsexamen). De flesta får ett ekonomiskt bidrag från Norge men är anställda av respektive universitet.

Stödet till undervisningen i "Norgeskunskap" uppgick 2006 till 7,25 miljoner norska kronor, motsvarande drygt 8 miljoner svenska kronor.

Nederländerna

Undervisning i nederländska bedrivs i 40 länder – den f.d. kolonin Indonesien undantagen – vid ca 200 universitet för ungefär 10 000 studenter. Omfattningen motsvarar alltså svenskundervisningens. Undervisningen stöds genom Nederlandse Taalunie, ett samarbetsorgan mellan Flandern, Nederländerna och Surinam, som sorterar under respektive utbildningsminister. Taalunies uppgifter är både nationella och inriktade på andra länder. De innefattar bl.a. att stimulera läsning och översättning av nederländsk litteratur, vara resurscentral för lärare i nederländska (framtagande av material, kurser osv.), främja forskning i nederländska samt fungera som språknämnd för nederländska språket.

Stödet till undervisning i nederländska i utlandet består sammanfattningsvis i:

- ett basstöd om 1 000–3 000 euro årligen per universitet, med möjlighet att efter ansökan få högre stöd enligt en differentierad bidragsstruktur,
- stöd till lokala lärare genom expensbidrag, främst i Central- och Östeuropa, samt möjlighet till fortbildning och vistelser i Nederländerna,
- expensbidrag till 17 nederländska utlandslektorer (7 500 euro per år),
- årliga lärarmöten i respektive land samt en större lärarkonferens i Nederländerna vart tredje år,
- sommarkurser för studenter i samarbete med universitet, både i Nederländerna och i andra länder.

Det finns en väl differentierad bidragsstruktur som bygger på ansökningar av olika slag:

- stöd till lärar-/lektorstjänster (kan utgå som bas-, projekt- eller ”uppstartsstöd”, stöd till nederländsk språkassistent, lokalt lönebidrag, stipendier),
- stöd till akademiska nätverk, gästföreläsare och lokalt anordnade sommarkurser.

Ansökningarna värderas av en nämnd rekryterad från universitet.

Stödet till undervisning i nederländska uppgick 2006 till sammanlagt 3 miljoner euro, motsvarande ca 27 miljoner svenska kronor.

Vid en jämförelse med Sverige och övriga nordiska länder kan noteras dels den direkta kopplingen mellan stödet till utlandsundervisning och främjandet av litteratur, dels en starkare betoning av de inhemska lärarnas roll och mer uttalade krav på reciprocitet. Krav ställs alltid på universiteten att bidra med egen finansiering, t.ex. genom att betala lärares resor till möten och konferenser. När ett universitet startar undervisning i nederländska med stöd av Taalunie får det samtidigt förbinda sig att fortsätta verksamheten 2,5 gånger den tid som stödet utgått.

Nederländska riskerar liksom de nordiska språken att prioriteras ned vid utländska institutioner när universiteten tvingas spara. Tendensen är att nederländska endast erbjuds på grundläggande nivå. Taalunie försöker stimulera utländska universitet att genom samarbete erbjuda även avancerade studier.

Nedan sammanfattar vi det som redovisats för berörda länder och ger motsvarande siffror för Sverige.

	<i>Danmark</i>	<i>Finland</i>	<i>Nederländerna</i>	<i>Norge</i>	<i>Sverige</i>
Länder med undervisning i resp. språk	30	30	40	36	41
Universitet med undervisning i resp. språk	90	100	200	140	199
Lektorer med bidrag	35	25–30	17	30	47
Studenter	3 000	4 000	10 000	5–6 000	12 000*
Stöd i mnkr	12	16,3	27	8	10,7

*Härtill kommer 50 000 studerande i Finland.

4 Utgångspunkter och principfrågor

4.1 Mål och motiv

Drygt 12 000 universitetsstudenter och åtskilliga andra ungdomar och vuxna i minst 40 länder utanför Sverige och Finland studerar i dag svenska. Sverige måste ta vara på det intresse för språket och landet som detta är uttryck för. Att stödja svenskundervisning utomlands är en väg att främja svenska intressen, men samtidigt är det mer än i andra grenar av Sverigefrämjandet fråga om ett samspel med intressen i andra länder. Sverige kan således inte ensidigt lansera sitt språk; det måste alltid i respektive lands utbildnings-system finnas en grund för insatser från svensk sida.

För Sveriges förbindelser med andra länder – politiskt, socialt, kommersiellt, kulturellt eller inom forskning och utbildning – är det viktigt eller nödvändigt att det i dessa länder finns personer som förstår eller behärskar svenska. Det handlar emellertid inte bara om den direkta nyttan av språkfärdigheter hos ett antal individer utan också om språket som bärare av kulturell identitet. Med den definition av kulturbegreppet som kulturministrarna inom UNESCO enades om 1998 återspeglar språket ”det komplex av andliga, materiella, intellektuella och känslomässiga egenskaper som kännetecknar ett samhälle eller en grupp”. Att synliggöra svenskan och stärka dess ställning i andra länder bidrar därmed inte bara till de direkta kommunikationerna mellan svenskar och medborgare i dessa länder utan också till förståelse för Sveriges kulturella egenart och de värden, traditioner och sociala mönster som kännetecknar det svenska samhället.

Svenskundervisningen främjar således Sveriges i vid mening kulturella relationer till berörda länder. Den ger samtidigt ”Sverigeambassadörer” i dessa länder och stimulerar studenter att söka sig till Sverige. Personer som under en tids vistelse i Sverige lär sig språket och får fördjupade kunskaper om landet och sedan

återvänder till sina hemländer är självklart också en kategori av betydelse i detta sammanhang.

Undervisningen i svenska språket vid utländska universitet kombineras ofta med undervisning som rör svensk kultur och det svenska samhället. Många institutioner med språklig inriktning har breddat sin undervisning och därmed också underlaget för rekrytering av studenter. Inte sällan tillhör svenskundervisningen från början en institution med bredare samhällelig och kulturell inriktning, vanligen då inte med inriktning på det enskilda landet utan på Skandinavien. Exempelvis är i USA Scandinavian studies den rubrik under vilken undervisningen i svenska och om Sverige vanligen ryms. Det kan i sammanhanget erinras om att det verksamhetsområde som innefattar stöd till undervisning i norska språket i andra länder kallas "Norgeskunskap" (jfr s. 70).

Sverige har självklart intresse av undervisning som inte bara avser svenska språket utan har en bredare samhällelig och kulturell inriktning. Mot denna bakgrund avser vi med svenskundervisning undervisning inte bara i svenska utan också om Sverige, det senare då givetvis i första hand på svenska men av naturliga skäl inte sällan på engelska eller annat språk. Här vill vi understryka den roll som utåtriktad verksamhet vid de berörda institutionerna kan spela för att synliggöra Sverige och svensk kultur. Genom aktiviteter som riktar sig till vidare kretsar kan institutionerna förstärka och komplettera de Sverigefrämjande insatser som görs av utlandsmyndigheterna.

De motiv för stöd till svenskundervisning som vi nu redovisat har både allmänt utrikespolitiska, näringspolitiska, utbildningspolitiska och kulturpolitiska dimensioner. Dessa olika dimensioner kan och bör enligt vår mening innefattas i ett brett främjandeperspektiv. Vi ser med denna utgångspunkt stödet till svenskundervisning för människor i andra länder som en del av det allmänna Sverigefrämjandet, vars mål är att skapa goodwill och förtroende för Sverige. SI bör även i fortsättningen ha det övergripande ansvaret för detta stöd.

Som framgått under 2.1 finansieras sedan några år stödet till svenskundervisning utanför samarbetet med Central- och Östeuropa från anslag till högskolan. Verksamheten är därmed i princip underordnad det utbildningspolitiska målet "att Sverige ska vara en ledande kunskapsnation som präglas av hög kvalitet och livslångt lärande för tillväxt och rättvisa". Detta förhållande återspeglas dock inte i det mål som gäller för denna del av SI:s

verksamhet: ”att öka kunskaperna om och intresset för Sverige genom stöd till undervisning i svenska och om Sverige på högskolenivå i andra länder”. Detta mål ligger i stället nära målet för det allmänna Sverigefrämjandet. Vi föreslår mot denna bakgrund att de medel för stöd till svenskundervisning som f.n. anvisas under anslag för högskolan förs över till SI:s myndighetsanslag.

Som vi berört inledningsvis (1.1) måste även den icke-akademiska svenskundervisningen beaktas i ett brett främjandeperspektiv. Det finns starka skäl att från svensk sida uppmärksamma och inom ramen för tillgängliga resurser stimulera också sådan undervisning. I dag saknas en samlad bild av denna svenskundervisning. Vi föreslår att SI får i uppdrag att i samverkan med berörda utlandsmyndigheter och Riksföreningen Sverigekontakt kartlägga skolundervisningen och den icke-akademiska vuxenundervisningen i svenska i andra länder. Uppgifter om anordnare och verksamhet bör sedan göras tillgängliga och hållas à jour i den databas som planeras (se s. 21).

Anslaget *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* avser i huvudsak undervisning för utlandssvenska barn och ungdomar, men under anslaget finns även vissa medel för insatser för icke-svenskar. Det gäller dels huvuddelen av statsbidraget till Riksföreningen Sverigekontakt, dels vissa medel för svenskundervisning på Island som disponeras av Skolverket. De senare medlen utnyttjas delvis för insatser vid Islands universitet. Dessa bör självklart samordnas med SI:s stöd. Även i övrigt bör emellertid de berörda medlen enligt vår mening ses som Sverigefrämjande och därför föras över till institutets anslag. Den del av statsbidraget till Sverigekontakt som avser de svenska utlandsskolorna bör därefter lämpligen förmedlas genom Skolverket.

Stödet till svenskundervisning skiljer sig till sin karaktär från övrig verksamhet inom det allmänna Sverigefrämjandet. Stödet bör därför enligt vår mening utgöra en särskild verksamhetsgren inom SI. För denna föreslår vi följande mål:

att stödja verksamhet som ger människor i andra länder kunskaper och färdigheter i svenska språket samt sprider kunskaper om svensk kultur och det svenska samhället.

Särskilda motiv och förutsättningar föreligger för stödet till svenskundervisning i Finland. Som framhålls i den UD-rapport som åberopas i våra direktiv handlar det här om att synliggöra

rikssvenskan och de finska banden till Sverige för att på så sätt visa svenskans betydelse för samarbetet med Sverige och i Norden. Inom ramen för stödet till svenskundervisning bör därför ett särskilt mål gälla för stödet till Finland. I enlighet med förslaget i rapporten föreslår vi följande mål:

att med utgångspunkt i Finlands historiska och kulturella band med Sverige öka medvetenheten i finskspråkiga miljöer om svenska språkets betydelse för det finländska samarbetet med Sverige och med övriga nordiska länder.

4.2 Mer aktiva insatser

Även med en höjd ambition när det gäller att se och behandla svenskundervisningen i andra länder som Sverigefrämjande måste svenska insatser fortfarande bygga på att det finns institutioner som vill och kan erbjuda undervisning i svenska och om Sverige. Självklart kan emellertid Sverige på olika sätt stimulera intresset för detta. Under alla förhållanden är enligt vår uppfattning ett mer aktivt agerande i dialogen med utländska institutioner angeläget.

SI:s stöd till svenskundervisning har hittills i allt väsentligt styrts av bedömningar och beslut vid respektive universitet. Mer sällan har institutet försökt påverka undervisningens inriktning, omfattning och förutsättningar. Formerna för dialog och samarbete med de utländska universiteten måste enligt vår mening utvecklas med utgångspunkt i de svenska intressena och svenskundervisningens roll i Sverigefrämjandet. Mot denna bakgrund förordar vi att SI:s beslut om stöd normalt ska bygga på förhandlingar med respektive universitet, där de svenska intressena klargörs. I vissa fall kan det vara ändamålsenligt att formella avtal ingås, i andra fall kan det räcka med att villkoren för stöd och respektive universitets godtagande av dem framgår av en skriftväxling.

Viktiga förutsättningar för svenskundervisningen ges ibland i lagstiftning eller av beslut eller åtgärder utanför – eller snarare ovanför – det enskilda universitetet. Sverige måste också i sådana fall vid behov göra aktiva insatser för att påverka berörd instans. Det ankommer naturligt på SI att, i förekommande fall tillsammans med berörd utlandsmyndighet, bedöma när det är motiverat att agera och i vilken form. Som exempel kan nämnas att de nordiska lektorernas ställning vid franska universitet förbättrades efter påtryckningar på berört ministerium från de nordiska ländernas

ambassader. Ett exempel av annat slag gäller problemen kring visum för de lektorer som SI förmedlar till ryska universitet. De byråkratiska hindren är här sådana att ett ingripande på politisk nivå måste övervägas, om stödet till ryska universitet ska kunna upprätthållas.

Vi vill i sammanhanget peka på en form av aktiva insatser från svensk sida som inte bygger på samarbete med utländska universitet. Som framgått under 2.2 (s. 24) har SI medverkat i utvecklingen av en nybörjarkurs i svenska på distans. Kursen har rekryterat deltagare från ett stort antal länder och erfarenheterna är goda. Det är enligt vår mening angeläget att de möjligheter distansundervisningen ger tas till vara för att erbjuda svenskundervisning i länder och på orter där undervisning inte anordnas vid något universitet, liksom över huvud taget för att göra svenskundervisning tillgänglig för personer som inte har möjlighet att ta del i reguljär undervisning. Vi föreslår att SI får i uppdrag att utreda förutsättningarna för att inom högskolan utveckla och tillhandahålla webbaserad svenskundervisning för personer i andra länder.

4.3 Prioriteringar

Geografiska prioriteringar är en nödvändig grund för Sverigefrämjandet. För svenskundervisningens del är ytterligare två faktorer av betydelse: Dels måste det i respektive land finnas universitet som kan och vill anordna svenskundervisning. Dels måste dessa universitets lokalisering och verksamhet relateras till Sveriges intressen. Till sist blir det fråga om att väga samman geografiska och verksamhetsmässiga bedömningar.

Länder

För den verksamhetsgren inom det allmänna Sverigefrämjandet som svenskundervisningen hör till – Utbyte och samarbete – finns inga föreskrifter om prioritering av länder. Sådana finns bara i fråga om verksamhetsgrenen Information och presentation. Här ska enligt SI:s regleringsbrev för 2007 verksamheten ”koncentreras till vissa länder i Europa och Nordamerika samt Indien, Japan, Kina och Brasilien. Även utlandsmyndigheter i andra länder skall dock få institutets bistånd i sin Sverigefrämjande verksamhet”.

De prioriterade länderna utanför Europa är sådana som är av särskilt intresse från kommersiell synpunkt. Detta är givetvis en aspekt som är relevant även för svenskundervisningens del. I linje med den syn på mål och motiv som vi redovisat ovan menar vi emellertid att prioriteringarna inom detta område måste bygga på ett vidare spektrum av förbindelser mellan Sverige och respektive land än de rent ekonomiska. Också politiska, sociala och i vid mening kulturella dimensioner i förbindelserna måste beaktas. Vi vill alltså betona att stödet till svenskundervisning inte utan vidare kan underordnas de prioriteringar som styr informations- och presentationsverksamheten.

Härtill kommer att förutsättningarna för svenskundervisning varierar påtagligt mellan olika länder. I vissa länder kan förutsättningar för att etablera undervisning saknas, även om det skulle finnas ett svenskt intresse. I andra länder kan ett direkt svenskt stöd vara nödvändigt eller väsentligt för att svenskundervisning av tillfredsställande kvalitet ska kunna upprätthållas. I andra länder, åter, kan stöd till själva undervisningen vara mindre väsentligt, men det kan i stället finnas skäl att stödja Sverigefrämjande insatser i anknytning till denna. Mot denna bakgrund står det klart att statsmakternas styrning i detta avseende måste vara av ramkaraktär.

Regeringen bör enligt vår mening ange vilka länder som i första hand bör komma i fråga när det gäller att genom stöd till universitet med svenskundervisning främja svenska intressen. Om detta görs i SI:s regleringsbrev, finns naturliga förutsättningar för att årligen se över listan av länder. Det bör samtidigt vara möjligt att ge stöd även till universitet i andra länder än de prioriterade, om förutsättningarna för svenskundervisning där bedöms vara mycket gynnsamma. Det måste ytterst ankomma på SI att göra bedömningar i detta avseende.

Svenskundervisning med mer eller mindre omfattande stöd från SI bedrivs f.n. vid universitet i 41 länder. Med denna utgångspunkt redovisar vi i det följande våra bedömningar rörande olika länder.

Svenskan är ett av Finlands två nationella språk. Frågan om stöd till svenskundervisningen i Finland måste ses i ljuset av detta och av de historiska och kulturella banden mellan Sverige och Finland. Vi har under 4.1 (s. 76) anslutit oss till förslaget i en UD-rapport att ett särskilt mål ska gälla för stödet till svenskundervisning i Finland. Denna rapport har ännu inte lett till andra ställningstaganden av regeringen än att SI i regleringsbrevet för 2007 fått i uppdrag att förbereda insatser i syfte att stärka undervisningen i

finskspråkiga skolor. I detta läge anser vi oss inte ha underlag för att nu behandla frågor om stöd till svenskan i Finland vidare. Vi är beredda att göra detta senare, men vi anser det mer ändamålsenligt att dessa frågor hanteras inom ramen för den organisation som torde komma att skapas för insatser i samband med 200-årsminnet av Finlands skiljande från Sverige. Utöver situationen för svenskan i finskspråkiga miljöer bör i detta sammanhang språksituationen i landskapet Åland uppmärksammas.

Också med Danmark, Island och Norge har Sverige en stark kulturell och språklig gemenskap. Insatser för att öka förståelsen för andra nordiska språk är i sig viktiga – för svensk-dansk del särskilt med tanke på integrationen i Öresundsregionen. Sådana insatser hör dock knappast i första hand hemma inom universitetsområdet. Inte minst med hänsyn till den av Nordiska Ministerrådet hösten 2006 antagna deklARATIONEN om nordisk språkpolitik borde de nordiska språken uppmärksammas mera i de berörda ländernas grund- och gymnasieskolor (motsvarande). Att det i vart och ett av de nordiska länderna bedrivs högre utbildning och forskning i de andra ländernas språk borde vara givet. Behovet av Sverigefrämjande insatser i de berörda länderna är samtidigt begränsat. Det kan likväl finnas skäl för stöd till svenskundervisning på högskolenivå, i första hand i fråga om Island.

Också med övriga länder runt Östersjön har Sverige starka historiska band. Tyskland har utanför Norden det största antalet universitet med svenskundervisning och är vid sidan av de övriga nordiska länderna det land med vilket Sverige har de mest omfattande förbindelserna inom olika områden. Tiden efter Sovjetunionens sammanbrott har inneburit en renässans för kontakter och samarbete i Östersjöområdet. Sverige har självklart ett intresse av synlighet i denna dynamiska region. I detta avseende har svenskundervisningen en viktig roll. Stöd bör därför ges till svenskundervisning i Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ryssland – i praktiken nordvästra Ryssland och Moskva – och Tyskland.

När det gäller Europa i övrigt finns det enligt vår mening två övergripande skäl för stöd till svenskundervisning. Det ena rör det europeiska samarbetet med Europeiska Unionen som kärna, det andra demokratiseringsprocessen i tidigare kommunistiska länder.

Samarbetet mellan EU:s medlemsländer underlättas givetvis av en fördjupad förståelse och en ökad kulturell gemenskap länderna emellan. Det är viktigt att Sverige tar vara på olika möjligheter att främja sin synlighet i de andra EU-länderna. Att stärka svenska

språkets ställning är ett medel för detta. Svenskundervisning bedrivs i dag i alla EU:s medlemsländer utom Cypern, Luxemburg och Malta, samt i kandidatlandet Kroatien och i Schweiz, ett land som till följd av avtal med unionen ofta likställs med EU-länderna. Självklart finns det inom denna stora och heterogena grupp betydande variationer i fråga om relationerna mellan Sverige och respektive land. Med hänsyn till det principiella intresset att stärka gemenskapen mellan EU-länderna ser vi emellertid inget behov av en kategorisering inom gruppen utan förordar att samtliga EU:s medlems- och kandidatländer och Schweiz ska tillhöra de prioriterade länderna.

I de svenska insatserna för att främja utvecklingen av demokrati i Östeuropa är – utöver Ryssland – Ukraina och Vitryssland prioriterade. Det är i detta perspektiv angeläget att svenskundervisning även fortsättningsvis stöds i dessa länder. Också för länderna på västra Balkan kan ”demokratiskäl” hävdas. Svenskundervisningen i Serbien, som är väl etablerad, bör av detta skäl stödjas. Däremot ifrågasätter vi stödet till svenskundervisning i Georgien och Moldavien, som tillkom på tillskyndan av ambassaden i Moskva och efter direktiv av regeringen.

USA har utanför Norden det näst största antalet universitet med svenskundervisning. Vi anser det självklart att svenskundervisning bör stödjas där, liksom i Kanada och Mexiko som är betydelsefulla bl.a. som ekonomiska samarbetsparter till Sverige. Däremot bedömer vi inte stödet till svenskundervisning i Uruguay som angeläget.

Med hänsyn till Kinas och Japans betydelse allmänt och som ekonomiska samarbetsparter till Sverige bör dessa länder tillhöra de prioriterade. Även i Sydkorea, som också är en viktig handelspartner till Sverige, bör svenskundervisningen ses som en bas för Sverigefrämjande insatser. Detsamma gäller Australien, där svenskundervisningen bör stödjas om den nuvarande finansieringen med enskilda medel från Sverige upphör.

När det gäller Afrika kan nämnas att ett försök att lansera svenskundervisning i Sydafrika i slutet av 1990-talet strandade på att inget universitet med intresse kunde identifieras.

Sammanfattningsvis förordar vi att följande länder – här uppräknade regionvis och utan inbördes rangordning – prioriteras:

EU:s medlems- och kandidatländer, Island, Norge och Schweiz, Ryssland, Ukraina, Vitryssland och Serbien, USA, Kanada och Mexiko, Japan, Kina och Sydkorea samt Australien.

Vi utgår från att SI ägnar särskild uppmärksamhet åt förutsättningarna för att etablera svenskundervisning i de länder som är prioriterade i Sverigefrämjandet i övrigt men som f.n. saknar sådan undervisning. I första hand gäller detta Indien och Brasilien. Andra länder som bör uppmärksammas är Nya Zeeland, där svenskundervisningen – trots ett högt studentantal – avvecklades för några år sedan men där en återetablering diskuteras, och Chile.

Som framgått i det föregående är "biståndsfasen" av samarbetet med de nya demokratierna i Central- och Östeuropa för svenskundervisningens del till ända. Inga särskilda medel finns längre för stöd till svenskundervisning i dessa länder, och främjandemålet är detsamma i "öst" som i "väst". Detta aktualiserar frågan om det är rimligt att bibehålla stödet till i första hand Ryssland på den nivå till vilken det byggdes upp under 1990-talet. Vi utgår från att SI i det nya läget gör denna avvägning med beaktande av de svenska intressena och stödbehoven i alla berörda länder.

Universitet och institutioner

Principiellt sett kan hävdas att Sverige bör ta vara på och uppmuntra allt intresse för svenska språket som visas. Men samtidigt är risken uppenbar att en sådan hållning leder till en splittring av resurserna som äventyrar möjligheterna att tillgodose övergripande svenska intressen. Vi anser det nödvändigt att dessa intressen definieras tydligare och att de läggs till grund för riktlinjer för stödet. Vi ger i det följande utgångspunkter för sådana riktlinjer, som bör sammanfattas i SI:s regleringsbrev.

Alla universitet som anordnar svenskundervisning av godtagbar kvalitet, oavsett land, bör få en grundläggande service från SI. Detsamma bör gälla icke-akademiska institutioner vars undervisning enligt institutets bedömning ligger på högskolenivå (jfr s. 15f.). Det direkta stödet måste emellertid enligt vår bestämda uppfattning koncentreras, inte bara till de prioriterade länderna utan också inom denna ländergrupp och i vissa fall även inom det

enskilda landet. Det är vår övertygelse att de svenska intressena bäst gagnas av att stödet – särskilt i länder som har svenskundervisning på ett flertal orter – i första hand inriktas på universitet vilkas berörda institutioner har sådan bredd och inriktning i sin verksamhet att de kan fungera som ”hjärtpunkter” i Sverige-främjandet. Utöver ortens betydelse från främjandesynpunkt och svenskundervisningens allmänna kvalitet bör enligt vår mening tre faktorer – utan inbördes rangordning – väga tungt i dessa prioriteringar:

- Bredd i undervisningen och i rekryteringsunderlaget

Självklart kan personer med en rent språklig utbildning göra insatser inom olika samhällsområden. Men från främjandesynpunkt är det en fördel om undervisningen täcker också olika aspekter av det svenska samhället och svensk kultur, liksom om också studenter med annan inriktning än filologisk, exempelvis blivande ekonomer, journalister, jurister och tekniker, kan ta med svenska i sin examen. Även fristående kurser kan vara av betydelse i detta sammanhang, inte minst om de ger deltagare i utbytesprogram förberedelse för vistelser i Sverige.

- Forskning, forskarutbildning och studier på avancerad nivå

Institutioner med forskning och forskarutbildning har ofta en större bredd och stabilitet i verksamheten. Anknytning till forskning är viktig för möjligheterna till avancerade studier i svenska och därmed för utvecklingen av inhemsk lärarkompetens inom området. Med den treåriga grundexamen som införs i många europeiska länder inom ramen för Bologna-processen kommer behovet av fortsatta studier på avancerad nivå att accentueras för svenskans del. För vetenskapssamhället i Sverige är det också av värde att det i andra länder bedrivs forskning och avancerade studier med inriktning på svenska språket och litteraturen.

- Förutsättningar för utåtriktade insatser

Institutioner med svenskundervisning kan göra betydande insatser för att sprida kunskap om det svenska samhället och svensk kultur också utanför själva undervisningen. Som vi återkommer till (5.1) bör institutioner med goda förutsättningar för sådana insatser kunna knytas närmare till Sverige-främjandet och få särskilt stöd för medverkan i detta.

5 Stödformer och organisation

5.1 Stödformer

Allmänt

I den generella servicen från SI bör ingå nyhetsbrev och annan allmän information, bokpaket med de senaste utgåvorna av läromedel och referenslitteratur samt tillgång till råd från institutet och från en akademisk institution i Sverige enligt vad vi föreslår nedan (s. 87). Berörda institutioner, lärare och studenter bör också kunna knytas till SI:s alumnnätverk (jfr s. 23) och härigenom få information som kan stimulera insatser i Sverigefrämjandet.

Från svensklärare omvittnas betydelsen av regelbundet återkommande konferenser där lärarna dels kan få möta kollegor från andra orter och länder, dels få information och stimulans från Sverige i frågor och inom områden av betydelse för verksamheten. SI bör, i samverkan med berörda utlandsmyndigheter och med utnyttjande också av Nordiska Ministerrådets resurser, eftersträva att sådana konferenser ordnas regionalt varje år. Inbjudan till konferenserna bör vara en del av institutets generella service.

Studenter och lärare från andra universitet än de prioriterade bör också kunna delta i SI:s sommarkurser men då i första hand som betalande.

När det gäller de prioriterade universiteten ska enligt vårt förslag grunden för stöd vara överenskommelser mellan SI och respektive universitet. Beslut om stipendier och om deltagande i kurser och konferenser bör emellertid även i fortsättningen grundas på individuella bedömningar och institutet bör självt få göra avvägningen mellan institutionellt och individuellt stöd.

SI:s stöd till universitet med svenskundervisning fördelas i dag på en rad ändamål relaterade till undervisningen, vilka ofta hanteras var för sig. Självklart måste en viss diskussion kring konkreta behov och önskemål föras på förhandlingsstadiet, men stödet bör enligt

vår mening sedan ges i så allmänna termer som möjligt och exempelvis utan någon fördelning mellan personella och materiella resurser. Med undantag för vad som rör särskilda insatser i Sverigefrämjandet (se nedan) bör således de ansvariga ha frihet att bedöma hur anvisade medel bäst utnyttjas.

En viktig del av SI:s stöd till prioriterade universitet bör även i fortsättningen vara att bistå de universitet som så önskar med rekrytering av lärare och andra resurspersoner från Sverige. Lektorer med förordnande för ett eller flera läsår kommer rimligen även i fortsättningen att vara den viktigaste kategorin, men institutet bör alltefter lokala behov och önskemål förmedla även gästlärare på olika nivåer och assistenter på doktorandnivå liksom författare, översättare och andra slags specialister för seminarier och föreläsningar.

I SI:s informationsverksamhet dominerar självklart material på utländska språk. Vi vill påpeka att svenska versioner av olika publikationer har stor betydelse för lärare och studenter i svenskundervisningen och anser det angeläget att institutet vid beslut om språkversioner tar hänsyn till denna del av sitt ansvarsområde.

Särskilda främjandeinsatser

Vi har ovan (4.3) föreslagit att en prioriteringsgrund ska vara olika institutioners förutsättningar att medverka i utåtriktade insatser inom Sverigefrämjandets ram. Det är viktigt att sådan medverkan ses och utformas som en ”tilläggstjänst”. Insatserna kan förhoppningsvis stimulera och berika undervisningen, men de får samtidigt inte inkräkta på den. Modellen måste därför förankras i en överenskommelse med respektive universitet och stödet till utåtriktade insatser måste hållas skilt från stödet till den reguljära verksamheten.

Förekomsten av lärare med svensk bakgrund är självfallet en faktor av betydelse vid urvalet av institutioner för detta slags stöd. Vi anser det emellertid viktigt att sådana lärare kan knytas till Sverigefrämjandet också utan att institutionen som helhet engageras. Vi bedömer detta som relevant i första hand för institutioner där en lärare mer eller mindre ensam representerar en anknytning till Sverige. Vi föreslår därför att den som efter förmedling av SI en gång har anställts som lektor vid ett utländskt universitet ska kunna få ett uppdrag av institutet att medverka i det allmänna

Sverigefrämjandet. Omfattningen och karaktären av detta slags medverkan måste i varje enskilt fall överenskommas med respektive universitet. De kompetenskrav som en främjanderoll ställer måste givetvis beaktas, och vid nyrekrytering måste förberedelserna för utlandsarbetet ta sikte också på insatser i utåtriktad verksamhet.

Ersättning till och förmåner för lektorer

Som framgått ovan (s. 22) får en lektor som förmedlas av SI i dag ett rese- och expensbidrag. Detta bidrag är avsett dels att täcka vissa merkostnader som följd av utlandstjänstgöringen, dels att, där det är nödvändigt av rekryteringsskäl, kompensera en med svenska mått låg lön från respektive universitet. Vi anser det orimligt att i ett och samma bidrag förena dessa skilda syften. Det är enligt vår mening naturligt och nödvändigt att anpassa formerna för de berörda slagen av ersättning till en ordning som är mera normal i statlig verksamhet. En lektors faktiska kostnader för resor, dubbel bosättning m.m. bör täckas i enlighet med vad som tillämpas inom exempelvis utrikesförvaltningen, samtidigt som den kompensation för låg inhemsk lön som kan behövas bör ges i den form som är normal som ersättning för arbete, dvs. som lön.

Vi föreslår således att rese- och expensbidraget avskaffas. SI bör utarbeta en ordning för ersättning för faktiska merkostnader för resor, bostad m.m. som anknyter till vad som gäller för ”utsända”. I de fall det är nödvändigt att förstärka en av institutet förmedlad lektors lön från respektive universitet bör vederbörande anställas också av institutet och få sin ersättning i form av lön.

Att en person kan ha två arbetsgivare – en svensk och en utländsk – för i princip samma uppgifter är av naturliga skäl inte förutsett i regelverket. Vi ser emellertid denna ordning som nödvändig för att formerna för lektorernas ersättning från Sverige ska kunna normaliseras. Det kan också erinras om att en liknande ordning förekommer i fråga om de finska utlandslektorerna (se s. 69). Vi utgår från att det ska vara möjligt att utforma särskilda regler för anställningsvillkoren för berörda svensklektorer och förutsätter att detta kan göras i beredningen av våra förslag. En utgångspunkt måste vara att SI – utan hinder av lagen om anställningsskydd (LAS) och därtill knutna föreskrifter – i varje enskilt fall ska kunna anpassa anställningen vid institutet efter vad som gäller för anställningen vid universitetet.

De lektorer som SI förmedlar betraktas i dag som utlands-svenskar och hamnar därmed i olika avseenden utanför det svenska trygghetssystemet. Att utlandsarbetet inte tillgodoräknas för pension i Sverige har länge varit en omständighet som försvårat rekryteringen till lektorat. Genom EU:s regelverk och utvidgning har trygghetsfrågan för åtskilliga lektorer kommit i ett nytt och bättre läge; med medlemskapet i unionen följer ju en förpliktelse att likställa arbetstagare från andra medlemsländer med landets egna. Samordningsregler garanterar också förmånerna för den som flyttar mellan medlemsländer. ”Gapet” i förmånshänseende mellan å ena sidan de nya EU-länderna, å andra sidan Sverige och andra västeuropeiska länder är dock fortfarande stort. För lektorer i länder utanför EU kvarstår också problemet oförändrat. Vi anser det angeläget att medverka till en lösning av trygghetsfrågorna, eftersom det är av väsentlig betydelse för rekryteringen av kvalificerade lektorer.

Enligt 2 kap. 2 § socialförsäkringslagen (1999:799) ska den som är utsänd till ett annat land av en statlig arbetsgivare för att arbeta för dennes räkning anses vara bosatt i Sverige under utsändningstiden. I 4 § finns en motsvarande bestämmelse avseende biståndsarbetare som är anställda av trossamfund eller ideella organisationer. Vi anser att de av SI förmedlade lektorerna gör insatser för Sverige som är jämförbara med dem som görs av de nämnda kategorierna utlandsarbetare. Med vårt förslag ovan kommer de lektorer som anställs av SI att omfattas av bestämmelsen i 2 kap. 2 §. Principiellt är det emellertid enligt vår uppfattning angeläget att samtliga av institutet förmedlade lektorer jämföras med de berörda kategorierna i fråga om sociala förmåner. För detta krävs att socialförsäkringslagen kompletteras med en bestämmelse av innebörd att arbete vid en utländsk institution ska betraktas som utfört för svensk räkning även när en person – utan att vara anställd vid en svensk myndighet – har fått sin anställning vid den utländska institutionen efter förslag av en sådan myndighet. Eftersom en större översyn av socialförsäkringssystemet förestår, lägger vi inte fram något konkret förslag till lagbestämmelse utan föreslår att detta görs inom ramen för denna översyn.

Det har förekommit att en kommunal arbetsgivare, i samband med att en lärare fått tjänstledigt för arbete som lektor vid ett utländskt universitet, medgivit att tid för utlandsarbete räknas som pensionsgrundande. Den lagreglering vi nyss förordat bör stimulera kommuner, högskolor och andra arbetsgivare att göra en sådan

positiv värdering av arbete i svenskundervisning i utlandet och därmed också att ta på sig de kostnader som är förenade med att låta en lektor under utlandsarbetet omfattas av det trygghetssystem som gäller för hans eller hennes "bottentjänst". I de fall detta inte är möjligt finns enligt vår bedömning ingen annan lösning än att SI, efter prövning av behoven i det enskilda fallet, får bekosta individuella försäkringar som kompletterar de förmåner som respektive lektor erbjuds i värdlandets system.

De föreslagna anordningarna i fråga om sociala förmåner är enligt vår mening av största betydelse för att svenskundervisningen och de som arbetar där verkligen ska betraktas som integrerade i Sverigefrämjandet. Samtidigt kan kostnaderna inte täckas inom ramen för SI:s tillgängliga resurser (se vidare kap. 6).

Samverkan med högskolan i Sverige

Lektorer som rekryteras från Sverige har ofta ingen eller begränsad erfarenhet av undervisning på universitetsnivå. Svensklärare över huvud taget saknar inte sällan kollegor som kan fungera som "bollplank" i frågor som rör ämnet. SI kan samtidigt inte förutsättas ha heltäckande kompetens i de pedagogiska, metodiska och andra akademiska frågor som lärarna ställs inför. För dem som undervisar i svenska på högskolenivå i andra länder bör det också allmänt vara av värde att få en bättre kontakt med den svenska högskolan och det utvecklingsarbete av betydelse även för utlandsundervisningen som bedrivs där. Vi föreslår mot denna bakgrund att SI får i uppdrag att söka utforma en ordning där en eller flera institutioner vid svenska universitet åtar sig en stöd- och rådgivningsroll i förhållande till svensklärare vid utländska universitet.

En starkare koppling av utlandsundervisningen till den svenska högskolan är enligt vår mening angelägen också i andra avseenden. Det finns således skäl att utveckla forskning som rör eller anknyter till frågor och problem i undervisningen i svenska utomlands. Ökade kontakter mellan berörda svenska och utländska institutioner kan stimulera forskning med sådan inriktning. Nära samband med detta har frågan om rekrytering till lektoraten. Vid en jämförelse med övriga nordiska länder är för svensk del det låga antalet lektorer som har doktorsexamen eller är doktorander påtagligt. Enligt vår uppfattning bör SI i samband med ledigkungörande av lektorstjänster vid utländska universitet vara mera aktivt när det

gäller att stimulera personer som är verksamma vid berörda högskoleinstitutioner i Sverige att söka sig till utlandsarbete. Antalet doktorander inom det berörda området ger enligt vår bedömning anledning till optimism i fråga om möjligheter till sådana rekryteringar.

Inom ramen för SI:s olika stipendieordningar kan stöd ges till enskilda svenskstudenter för kortare eller längre studievistelser i Sverige. Vid många universitet med svenskundervisning finns också möjligheter för dem som läser svenska att delta i utbyten med svenska universitet. Det har framkommit att svenskstudenter i sådana sammanhang ofta förs samman med andra utländska studenter på ett sätt som inte gynnar deras förkovran i svenska. Det är självklart av intresse att berörda studenters möjligheter att förbättra sina kunskaper i svenska tas till vara i samband med utbyten eller stipendievistelser i Sverige. Vi utgår från att SI fäster berörda lärosätens uppmärksamhet på detta.

SI har i första hand inom Visbyprogrammet kunnat stödja samarbete mellan utländska institutioner med svenskundervisning och svenska högskoleinstitutioner. Vi anser att det i högskolans internationalisering finns skäl att ta fasta på det Sverigeintresse som svenskundervisningen vid utländska universitet skapar och samtidigt stärka denna undervisnings förankring i och kontakter med Sverige. SI bör därför inom ramen för olika stödordningar uppmärksamma projekt som innefattar samarbete mellan institutioner med svenskundervisning i andra länder och svenska institutioner inom olika berörda områden.

Svenskundervisning och litteraturfrämjande

Svenskundervisningen i andra länder lägger en grund för utbildning av översättare och därmed för att stärka den svenska litteraturens närvaro i berörda länder. Kontakter med svenska författare och med det svenska litterära livet är naturliga inslag i undervisningen. Det är uppenbart att fördelar står att vinna om sådana inslag kombineras med presentationer av svensk litteratur för en vidare publik. Den föreslagna ordningen att vissa svenskinstitutioner ska få en uttalad roll i Sverigefrämjandet bör därför kunna få särskild betydelse inom litteraturområdet.

Sambandet mellan litteraturstödet och stödet till svenskundervisning är enligt vår mening ett starkt skäl för att ansvaret för

litteraturfrämjande insatser ska ligga hos SI. Vi noterar med tillfredsställelse att sambandet mellan de två verksamheterna har förstärkts inom institutet genom att båda nu hör till Avdelningen för relationsskapande verksamhet.

Seminarier med och gästföreläsningar av professionella översättare och författare är medel att stimulera studenter att intressera sig för översättning. SI bör, som vi redan berört (s. 84), bistå med förmedling av specialister. Där så är möjligt inom institutets stipendieprogram bör studenter med inriktning på översättning kunna prioriteras. Det bör också övervägas att genom särskilda korttidsstipendier ge studenter med denna inriktning möjligheter till direkta kontakter inte bara med en svenskspråkig miljö utan även med den svenska litterära världen.

5.2 Organisation

SI bör enligt vår mening liksom hittills ha det övergripande ansvaret för det statliga stödet till svenskundervisning i andra länder för icke-svenskar. Detta markeras genom överföring till institutets anslag av alla medel i statsbudgeten som avser stöd till sådan undervisning (s. 75). Vi förutsätter att SI och Riksföreningen Sverigekontakt även i fortsättningen samverkar i former som gör att respektive organisations kompetens och resurser tas till vara på bästa sätt. Den kartläggning av den samlade svenskundervisningen som vi förordar (s. 75) kan ge anledning till justeringar i arbetsfördelningen. I vart fall bör SI ha ansvaret för stöd till undervisning som bedöms ligga på högskolenivå, även om den inte anordnas av ett universitet eller en högskola.

Vi anser det givet att SI även fortsättningsvis ska ha en rådgivande nämnd för svenskundervisning vars ledamöter i huvudsak hämtas inom högskolan. Utöver att medverka vid bedömningen av sökande till lektorat bör nämnden ta del i prioriteringsdiskussionerna. Med den ordning vi föreslår måste olika universitetsförutsättningar att tillgodose svenska intressen och kvaliteten i deras verksamhet bedömas mer systematiskt än i dag. Sådana ”inomvetenskapliga” bedömningar blir ett nödvändigt komplement till de allmänna bedömningar från främjandesynpunkt som utlandsmyndigheterna och SI-kansliet gör. Vi ser här en viktig roll för en rådgivande nämnd med utbildnings- och forskningsexpertis. Efter mönster av det organ som fullgör motsvarande uppgifter i

Danmark kan nämnden med fördel innehålla inte bara "nordister". Också personer med kompetens inom andra språkområden och med kunskap om berörda kulturer och universitetsmiljöer kan bidra till underlaget för prioriteringar. Det är även viktigt att nämnden innehåller personer med erfarenhet av arbete som lektor i utlandet.

Enligt regeringens uttalande i budgetpropositionen för 2007 (prop. 2006/07:1 Utgiftsområde 5 s. 30) tillhör Sverigefrämjandet utrikesförvaltningens huvuduppgifter. Stödet till svenskundervisning måste ses och behandlas som en integrerad del av det allmänna Sverigefrämjandet. Detta ger utlandsmyndigheterna en viktig roll i sammanhanget. Inom ramen för sitt uppdrag att följa utvecklingen inom ansvarsområdet måste en utlandsmyndighet bevaka också svenskundervisningens situation och informera SI om förhållanden av betydelse, exempelvis planer på etablering eller avveckling av verksamhet. Vidare måste utlandsmyndigheterna ge institutet underlag när det gäller att bedöma orter, universitet och institutioner från allmän främjandesynpunkt.

Institutioner med svenskundervisning är redan på många håll viktiga samarbetsparter till utlandsmyndigheterna i Sverigefrämjandet. Av våra enkäter framgår dock att förhållandena skiftar mellan olika länder och regioner. Många såväl utlandsmyndigheter som institutioner ger uttryck för uppfattningen att mer skulle kunna göras för att ta vara på svenskundervisningen som en resurs i Sverigefrämjandet. Vi delar denna uppfattning.

Av grundläggande betydelse är att utlandsmyndigheterna – och då menar vi inte bara ambassader och generalkonsulat utan också konsulaten – uppmärksammar svenskundervisningen genom besök, inbjudningar och information. Många har vid våra kontakter vittnat om betydelsen av att berörda institutioner och lärare även på relativt enkla sätt blir "sedda" av företrädarna för det officiella Sverige. Att skänka lästa dagstidningar till en närbelägen svensk-institution är ett enkelt och föga resurskrävande sätt för en utlandsmyndighet att stödja svenskundervisningen.

Det måste också betonas att de studenter som läser och läst svenska är en resurs som utlandsmyndigheterna bör ta tillvara för olika aktiviteter. Samtidigt som studenterna utgör en lättillgänglig extra arbetskraft med intresse för Sverige kan de kontakter med levande svenska som de får genom sådana aktiviteter bidra till att utveckla och underhålla deras språkkunskaper.

Utlandsmyndigheterna måste mer systematiskt fundera över när och hur en Sverigefrämjande aktivitet kan berikas genom samverkan med eller medverkan av en institution med svenskundervisning. Vi har redan (s. 88) pekat på litteraturen som ett naturligt område för samverkan – i samband med marknadsföring av översättningar, författarbesök, bokmässor etc. Också i samband med utställningar och andra slag av Sverigepresentationer kan en samverkan vara naturlig. Seminarier på olika teman rörande svensk kultur eller det svenska samhället kan vara till nytta såväl för studenter som läser svenska som för en bredare publik.

Som framgått ser vi olika institutioners förutsättningar att medverka i Sverigefrämjande insatser riktade till en bredare publik som en faktor av betydelse vid prioriteringar mellan universitet och förordar att ett särskilt stöd ska kunna utgå för sådan medverkan (s. 82 och 84). Detta bör kunna spela en särskild roll på orter och i regioner på avstånd från utlandsmyndigheternas närområden. De utvalda institutionerna bör kunna fungera som miniambassader när det gäller att sprida kunskap om svensk kultur och det svenska samhället och också om svensk högre utbildning och forskning. I länder där flera institutioner blir aktuella för sådana uppgifter bör de ingå i ett nätverk som hålls samman av respektive utlandsmyndighet. I sådana nätverk kan givetvis också konsulat och ”svenskorganisationer” med förutsättningar för främjandeinsatser inkluderas. Det är viktigt att utlandsmyndigheterna känner ett ansvar för att, då så är naturligt och lämpligt, koppla ihop svenskinstitutionerna med andra aktörer i Sverigefrämjandet liksom med lokala eller regionala arrangörer av olika evenemang.

Mot denna bakgrund anser vi det viktigt att svenskundervisningen uttryckligt markeras som ett arbetsområde för utlandsmyndigheterna. Vi har med förvåning noterat att de delar av instruktionen för utrikesrepresentationen (1992:247) som rör Sverigefrämjande enbart handlar om kommersiellt främjande. Utlandsmyndigheterna åläggs i instruktionen att biträda de organisationer som svarar för handels-, investerings- respektive turismfrämjande, men det allmänna Sverigefrämjandet och samarbetet med SI lyser med sin frånvaro. Denna obalans måste enligt vår uppfattning rättas till på ett generellt plan. Vid en sådan komplettering av instruktionen bör utlandsmyndigheterna åläggas att biträda SI med underlag för beslut om stöd till svenskundervisning, liksom att samverka med och inom ramen för sina resurser stödja de universitet som får sådant stöd. Självklart måste utlandsmyndigheternas

behov av resurser för detta ändamål beaktas i UD:s verksamhetsplanering.

De övergripande bedömningarna av olika orter från främjandesynpunkt måste göras av respektive ambassad, i förekommande fall efter samråd med generalkonsulat. Ansvaret för samverkan med universiteten får efter överenskommelse fördelas mellan berörda utlandsmyndigheter med hänsyn till vad som är praktiskt.

I USA har generalkonsulatet i New York av tradition ett samordningsansvar för stödet till svenskundervisning i hela landet. Vi ser ingen anledning att ändra på detta förhållande. I det praktiska främjandearbetet bör dock även för USA:s del en arbetsfördelning göras på geografisk grund.

I Frankrike har ambassaden och CCS, som ju är en del av SI, ett nära samarbete inom ramen för den lokala främjargruppen. Vi ser det som naturligt att CCS liksom hittills håller i lärarkonferenser och andra kontakter med universiteten.

6 Resurser och genomförande

6.1 Resurser

Syftet med vår utredning kan sägas vara att skapa förutsättningar för ett mer effektivt utnyttjande av de resurser som står till förfogande för stöd till svenskundervisning, i princip oberoende av hur stora eller små dessa är. Det går givetvis inte att slå fast att en viss nivå på stödet är nödvändig. Samtidigt kan vi inte låta bli att konstatera att Sveriges satsning på stöd till det egna språket utomlands, sett i förhållande till verksamhetens omfattning, framstår som skäligen blygsam vid en jämförelse med de nordiska grannländerna och Nederländerna (s. 72).

Våra förslag innebär i olika avseenden ökade krav på SI. En utveckling av dialogen med utländska universitet för att hävda Sveriges intressen ökar kraven på den personal som arbetar med stödet till svenskundervisning. Att institutioner och lektorer ska kunna knytas närmare till Sverigefrämjandet ökar såväl trycket på medel för främjandeinsatser som de personal- och ekonomiadministrativa kraven på institutet. Samtidigt bör den koncentration och den generalisering av formerna för stödet som vi föreslår underlätta vissa omfördelningar inom ramen för befintliga resurser.

Omvandlingen av delar av expensbidraget till lön innebär också nya medelsbehov: Ersättningen till lektorerna måste ökas för att kompensera den inkomstbeskattning som blir en följd av förändringen och kostnaderna för tillkommande sociala avgifter måste täckas. Med utgångspunkt i dagens expensbidrag och antal lektorer (24) i berörda länder (14) har SI uppskattat kostnadsökningen till 4 mnkr. Om institutet också ska kunna bekosta försäkringar för lektorer som inte är anställda av institutet, ökar medelsbehovet ytterligare. Vi utgår från att SI i sitt yttrande över vårt betänkande gör en bedömning av det samlade medelsbehovet.

Vi vill understryka att de kostnader som är förenade med en lösning av svensklektorernas trygghetsfråga är sådana som den enskilda lektorn hittills direkt eller indirekt har burit själv, antingen

genom egna försäkringar eller genom att avstå från trygghetsförmåner och framtida pensionsinkomster som arbete i Sverige skulle ha gett. Den aktuella kostnadsökningen är i detta perspektiv nödvändig för att de av SI förmedlade lektorerna ska inlemmas i Sverigefrämjandet på ett sätt som är motiverat med hänsyn till deras insatser och för att kvalificerade personer ska kunna rekryteras till dessa befattningar.

Varje ökning av kostnaderna för stöd till svenskundervisning borde principiellt sett finansieras inom ramen för resurserna för det allmänna Sverigefrämjandet. Som SI påtalat under en följd av år är emellertid institutets totala resurser för detta ändamål mycket begränsade. En finansiering av trygghetsreformerna inom ramen för det nuvarande stödet till svenskundervisning skulle framtvunga en omfattande nedskärning av denna del av verksamheten. Samtidigt ser vi inte någon mer påtaglig omprioritering till svenskundervisningens förmån inom ramen för institutets samlade resurser som realistisk.

I 2007 års budget har resurserna för handels- och investeringsfrämjande minskats avsevärt, samtidigt som anslaget *Information om Sverige i utlandet* har ökat. Vi beklagar att detta inte inneburit att SI tillförts medel för Sverigefrämjande insatser. Långsiktiga främjandeinsatser som stödet till svenskundervisning är mycket betydelsefulla för Sveriges samarbete med och relationer till andra länder och en nödvändig bas för de mer spektakulära insatser som dominerar både det allmänna och det ekonomiskt inriktade främjandet. I detta perspektiv ser vi starka skäl för att området svenskundervisning prioriteras vid den fortsatta utvecklingen av Sverigefrämjandet.

6.2 Genomförande

Efter statsmakternas ställningstaganden till våra förslag kan nya mål och riktlinjer för stödet till svenskundervisning läggas fast i SI:s regleringsbrev för 2008. Instruktionen för utrikesrepresentationen bör kompletteras redan dessförinnan. Formerna för ersättning till av SI förmedlade lektorer bör förändras så snart regelsystemet anpassats och reformen kan finansieras. Frågan om en lagreglering av lektorernas rätt till svenska sociala förmåner bör tas upp i direktiven för kommande översyn av socialförsäkringsystemet.

Kommittédirektiv

Svenskundervisning i utlandet m.m.

**Dir.
2006:46**

Beslut vid regeringssammanträde den 27 april 2006

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall

- formulera mål för stödet till svenskundervisning vid utländska lärosäten,
- undersöka hur den i dag efterfrågestyrda verksamheten kan kombineras med mera aktiva insatser,
- överväga hur stödet till svenskundervisning i utlandet bör fördelas mellan länder och regioner,
- överväga hur verksamheten ytterligare kan stödja översättning och spridning av svensk litteratur i utlandet,
- överväga hur verksamheten kan ges stöd genom närmare kontakter med verksamma inom undervisning och forskning i svenska i den svenska högskolan,
- föreslå villkor och former för stödet samt överväga eventuella behov av förändringar i ansvarsfördelning, organisation och finansiering, samt
- lämna förslag till eventuella författningsändringar.

Bakgrund

Svenskundervisning i utlandet

Undervisning i svenska har länge förekommit vid utländska lärosäten. Närmare 40 000 studenter i 42 länder läser svenska på högskolenivå och ca 200 universitet bedriver undervisning i svenska. Störst utbredning har svenskundervisningen i Finland, Tyskland, USA och Ryssland. Universiteten själva har genomgående stått för besluten att erbjuda studier i svenska.

Den akademiska undervisningen omfattar både språk och litteratur och bidrar också till att sprida kännedom om det svenska samhället och svensk kultur. Svenskan ingår ofta som en del av en examen i germanska språk, skandinavistik eller motsvarande, men också studenter inom andra områden än det språkvetenskapliga kan komplettera sin examen med studier i svenska. Vid flera institutioner bedrivs även forskning.

Svenska institutets verksamhet

SI har ett övergripande ansvar för det samlade stödet till svenskundervisning utomlands för icke-svenska medborgare. När det gäller stöd till svenskundervisning på icke-akademisk nivå samverkar SI med Riksföreningen Sverigekontakt.

Svenska institutet (SI) fungerar som kontakt- och serviceorgan för svensklärare och deras studenter i utlandet och stöder finansiellt svenskundervisningen vid utländska universitet och högskolor. SI:s insatser syftar till att genom rådgivning och informationsverksamhet vara ett stöd för lärarna i deras undervisning och att bidra till att den har en koppling till Sverige av i dag. Verksamheten omfattar stöd till svensklektorat och andra lärarbefattningar, sommarkurser i svenska språket och kulturen, stipendier för studier i svenska på svensk folkhögskola samt stöd till institutionerna i form av medel för läromedel, skön- och facklitteratur, prenumerationer på tidningar och tidskrifter samt regionala konferenser och fortbildningstillfällen för svensklärare.

I betänkandet Internationella kulturutredningen (SOU 2003:121) föreslås att stöd till svenskundervisning i utlandet även fortsättningsvis ska utgöra en av SI:s huvuduppgifter.

Regeringen bedömer att verksamheten stärker kunskapen om och intresset för Sverige, och att den därför har en tydlig och stark Sverigefrämjande karaktär. Svenskundervisningen bidrar också till att det svenska språket stärks genom en ökad synlighet i utlandet. Något mål för stödet till svenskundervisning har emellertid inte i modern tid lagts fast på politisk nivå.

Svenskundervisningen har också stor betydelse för översättningen av svensk litteratur till utländska språk. Översättarna rekryteras i stor utsträckning bland tidigare svenskstuderande. Lektorerna i svenska skulle kunna spela en större roll i presentationen av svensk litteratur.

I regeringens skrivelse Kulturlivets internationalisering (skr. 2005/06:188) aviseras att regeringen avser ge Statens kulturråd och Svenska institutet i uppdrag att föreslå en för myndigheterna samordnad och långsiktig strategi för att stärka svensk litteratur och det internationella litteraturutbytet.

Lektorerna och andra lärare i svenska vid utländska universitetsinstitutioner är ofta ensamma företrädare för sitt ämne och saknar naturliga samtalsparter i olika frågor de möter i sin yrkesroll. En förstärkt kontakt med utbildningen och forskningen i svenska språket inom den svenska högskolan och den metodutveckling i ämnet svenska som andra språk som äger rum där skulle vara av stort värde för verksamheten.

Stödet till akademisk svenskundervisning har hittills varit beroende av initiativ eller önskemål från enskilda utländska universitet. Under senare år har emellertid situationen för svenskundervisningen förändrats i flera länder, främst genom nedskärningar och hårdare prioriteringar på berörda universitet och högskolor. Detta har uppmärksammats från flera håll. I sitt budgetunderlag för 2006 har SI föreslagit en sådan översyn.

I regeringens proposition Bästa språket – En samlad svensk språkpolitik (prop. 2005/06:2) redovisas bl.a. hur svenskundervisningen i utlandet bedrivs. Propositionen pekar också på behovet att se över mål och prioriteringar i denna verksamhet och att regeringen avser att tillsätta en utredning för dessa frågor.

Mot bakgrund av ovanstående bör en översyn nu göras av mål och medel för stödet till svenskundervisning utomlands för icke-svenska medborgare.

Svenska språket i Finland

I en inom Utrikesdepartementet upprättad promemoria den 31 augusti 2005 presenteras en förstudie rörande frågan om svenska språkets ställning i Finland. Förstudien utmynnar i en rad förslag till åtgärder, bl.a. att SI får ett samlat ansvar för åtgärder som riktas mot undervisningen i svenska språket i Finland.

Med utgångspunkt i förstudien har denna fråga utretts ytterligare. I enlighet med en inom Utrikesdepartementet upprättad promemoria den 20 december 2005 har bl.a. de i förstudien föreslagna åtgärderna prövats. Förslag om genomförande, finansiering m.m. skall presenteras i april 2006.

Uppdraget

Utredaren skall med utgångspunkt i ett brett främjandeperspektiv se över det statliga stödet till svenskundervisning i utlandet på högskolenivå. Utredaren skall särskilt

- formulera mål för stödet till svenskundervisning vid utländska lärosäten,
- undersöka hur den i dag efterfrågestyrda verksamheten kan kombineras med mera aktiva satsningar,
- analysera hur stödet till svenskundervisning hittills har fördelats mellan länder och regioner och överväga vilka förändringar som är motiverade,
- överväga hur verksamheten ytterligare kan stödja översättning och spridning av svensk litteratur i utlandet,
- överväga hur verksamheten kan ges stöd genom närmare kontakter med verksamma inom undervisning och forskning i svenska i den svenska högskolan,
- föreslå villkor och former för stödet samt överväga eventuella behov av förändringar i ansvarsfördelning, organisation och finansiering, samt
- lämna förslag till eventuella författningsändringar.

Utredaren ska vidare med beaktande av resultatet av beredningen av de förslag rörande svenska språket i Finland, som lämnas i april 2006, föreslå de ytterligare åtgärder i detta avseende som kan vara påkallade.

I genomförandet av uppdraget skall andra jämförbara länders kriterier och former för motsvarande stöd studeras.

I arbetet skall utredaren samråda med Svenska institutet, berörda myndigheter, berörda utlandsmyndigheter, Svenska Akademien och Riksföreningen Sverigekontakt. Vidare bör utredaren inhämta erfarenheter och synpunkter från berörda universitet och högskolor, Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet och Svenska språknämnden.

Om utredaren lämnar förslag som medför ökade kostnader, skall förslag till finansiering redovisas.

Utredaren skall redovisa uppdraget senast den 28 februari 2007.

(Utrikesdepartementet)

Statens offentliga utredningar 2007

Kronologisk förteckning

1. Telefonförsäljning. Jo.
2. Från socialbidrag till arbete.
+ Bilaga. Fördjupningsstudier.
+ Lättläst. Sammanfattning. S.
3. Föräldraskap vid assisterad befruktning. Ju.
4. Trafikinspektionen
– en myndighet för säkerhet och skydd inom transportområdet. N.
5. Summa summarum – en fristående myndighet för utredning av anmälningar om brott av poliser och åklagare? Ju.
6. Målsägandebiträdet.
Ett aktivt stöd i rättsprocessen. Ju.
7. Den nya inskrivningsmyndigheten. M.
8. Nya förutsättningar för ekobrottsbekämpning. Ju.
9. Svenskan i världen. UD.

Statens offentliga utredningar 2007

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Föräldraskap vid assisterad befruktning. [3]

Summa summarum – en fristående myndighet
för utredning av anmälningar om brott av
poliser och åklagare? [5]

Målsägandebiträdet.

Ett aktivt stöd i rättsprocessen. [6]

Nya förutsättningar för ekobrottsbekämpning.
[8]

Utrikesdepartementet

Svenskan i världen. [9]

Socialdepartementet

Från socialbidrag till arbete.

+ Bilaga. Fördjupningsstudier.

+ Lättläst. Sammanfattning. [2]

Jordbruksdepartementet

Telefonförsäljning. [1]

Miljödepartementet

Den nya inskrivningsmyndigheten. [7]

Näringsdepartementet

Trafikinspektionen

– en myndighet för säkerhet och skydd
inom transportområdet. [4]